

[Grünbaum.]

$\frac{1}{3}$ af den normale indbetaling pr. 15. december og skal betale renter af beløbet. Det forekommer lidt urimeligt, at de skal betale renter af deres egne penge, men all right, vi kan da gå ind for dette forslag som en lille forbedring. Men jeg vil gerne her tage det forbehold, at vi i det udvalg, der skal behandle udskrivningsloven i forbindelse med kildeskattens udskrivning, får en virkelig grundig oversigt over disse likviditetsproblemer i forhold til kommunerne, sådan at vi kan få de spørgsmål op til behandling.

Hermed sluttede forhandlingen om ændringsforslaget.

Ændringsforslaget
vedtoges uden afstemning.

Lovforslaget som helhed sattes derefter til forhandling.

Sigsgaard: Vi kan ikke acceptere balancen i dette forslag. Det, at man ikke regulerer person- og bofradraget, som jo blev fastsat for flere år siden, betyder, at vægten af indkomstbeskatningen er øget, og ganske særligt rammer det folk med mindre indkomster hårdt. På den baggrund stillede vi ved anden behandling ændringsforslag, der, hvis de var blevet vedtaget, ville have medført lettelse på 360 kr. på årsbasis for familieforsørgere, og vi stillede forslag om en forøgelse af formuebeskatningen. Ingen af de øvrige partier her i salen kunne medvirke til disse forslag, der ville have givet en anden balance, og på den baggrund kan vi ikke stemme for udskrivningslovsforslaget, som det ligger her.

Den fg. finansminister (Ninn-Hansen): Ja, med hensyn til de af hr. Sigsgaard rejste spørgsmål kan jeg henviser til mine bemærkninger ved anden behandling. Vi står ikke i den situation, at vi kan undvære de indtægter, som vi ville miste, hvis ændrings-

forslagene fra venstresocialisterne var blevet vedtaget.

Det er rigtigt, som det blev sagt før af hr. Grünbaum, at der er likviditetsmæssige vanskeligheder ved overgangen til kildeskatten; det er der for kommunerne, men det er der også for staten, og det må vi tage i betragtning under den drøftelse, som jeg selvfølgelig gerne ser vi får i forbindelse med den næste udskrivningslov.

I øvrigt vil jeg gerne sige tak for den tilslutning, der er givet til udskrivningsloven.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget
vedtoges enstemmigt med 131 stemmer; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens uddannelsesfond [af Knud Nielsen m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. XXIV) findes i tillæg A. sp. 4123), fremsættelsen i tidenden sp. 4407).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 8 og 9 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om støtte til uddannelse [af Kjær Rasmussen og Sigsgaard].

(Lovforslaget (nr. 200) findes i tillæg A. sp. 4129, fremsættelsen i tidenden sp. 4491).

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed.

(Lovforslaget (nr. 229) findes i tillæg A. sp. 4513, fremsættelsen i tidenden sp. 4760).

Sagerne sættes til forhandling.

Undervisningsministeren (Helge Larsen): Det af hr. Kjær Rasmussen og hr. Sigsgaard fremsatte lovforslag om støtte til uddannelse tør nok siges at være et omvæltende forslag. Det indebærer ophævelse af ungdommens uddannelsesfond og indførelse af en uddannelsesstøtte til alle over 15 år på et beløb af 13.000 kr. med basisår 1967-68. Når forslagsstillerne i bemærkningerne til forslaget opstiller den beregning, at det formentlig vil medføre en udgift for staten på 5-6 milliarder kr. årligt, så tror jeg, det er en ganske realistisk vurdering ud fra det, der er opstillet i forslaget. Men man kan vist også roligt sige, at det er ganske urealistisk at tro, at noget sådant kan gennemføres; det ville betyde en forøgelse af statsudgifterne med 20 pct. eller mere. Jeg stiller mig også meget skeptisk over for, om det virkelig kan være rigtigt at yde som personlig ydelse til fri rådighed til alle, der er under uddannelse, og som er fyldt 15 år, et beløb på 13.000 kr. Man kan meget let forestille sig den situation, at en familie har to eller tre børn under uddannelse, som vil have større beløb til fri rådighed, end familien har i indtægt året igennem. Det er måske også rigtigt at sige, at det næppe er helt pædagogisk at lade 15-årige have 13.000 kr. til fri rådighed årligt. Jeg tror, at man af disse få bemærkninger vil forstå, at dette forslag kan jeg under ingen omstændigheder anbefale.

Jeg tror også, at forslagsstillerne skulle tage i betragtning, at der nok gør sig en mere realistisk indstilling gældende blandt de uddannelsessøgende. Den afstemning, som har fundet sted ved Århus universitet om studenterløn, stipendier og lån, siger nok et og andet i den retning, og jeg tror, at uddannelsessøgende vil have meget lidt tilovers for dette forslag, der for dem kun vil være drømmebilleder.

Det socialdemokratiske forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af ungdommens uddannelsesfond skal jeg kun gøre nogle ganske få bemærkninger til på dette tidspunkt, det er jo meget vagt i sin udformning. På ét punkt er det ganske klart: det ønsker, at regeringen inden 15. marts skal fremkomme med et egentligt reformforslag til ungdommens uddannelses-

fond. Et sådant forslag er ikke kommet, og et sådant forslag vil ikke komme i denne folketingssamling. Det skal jeg vende tilbage til senere.

Men der er et spørgsmål, som jeg synes bør afklares, før man overhovedet kan drøfte dette forslag, og det er spørgsmålet om, hvad man fra forslagsstillerens side vil. Man henviser til den betænkning, som er afgivet af von Eyben-udvalget, men den har både en flertalsindstilling og en mindretalsindstilling — mindretallet repræsenterer de uddannelsessøgende — og jeg synes, at forslagsstillerne skylder os svar på, om det er flertalsindstillingen eller mindretalsindstillingen, man ønsker lagt til grund for den reform af ungdommens uddannelsesfond, som efterlyses, og som jeg senere skal vende tilbage til.

Knud Nielsen: Jeg har en fornemmelse af, at der undertiden er en for stærk tilbøjelighed til på den ene side at understrege de ting, hvorom der er uenighed mellem regering og opposition, og på den anden side ignorere de ting, hvorom der er enighed. Det giver et skævt billede af de faktiske forhold, og jeg vil derfor gerne begynde med i dag at understrege, at jeg er fuldkommen enig med undervisningsministeren i følgende betragtning, som ministeren har fremført i bogen „De politiske partier“. Jeg citerer:

„Det er den vigtigste samfundsopgave i dag at forbedre uddannelses- og forskningsmulighederne. Investering her er mere end noget andet sted investering i fremtiden, og alle vil nyde godt deraf.“

Denne betragtning er ganske vist fire år gammel, men jeg går ud fra, at forholdene siden da ikke har ændret sig så fundamentalt, at det har fået undervisningsministeren til at skifte opfattelse.

Så meget mere uforståeligt er undervisningsministerens udspil i denne sag. Nu har folketinget to gange, i 1967 og i 1968, udsendt revisionen af loven om ungdommens uddannelsesfond, fordi von Eyben-udvalget ikke var færdigt med sit arbejde. Det skete begge gange med beklagelse, fordi man fra alle sider erkendte, at den nuværende ordning er helt utilstrækkelig og desuden giver anledning til en række urimeligheder. I forbindelse med udsættelsen af revisionen sidste år udtalte undervisningsministeren, at denne

[Knud Nielsen.]

udsættelse intet havde at gøre med spareplaner, men ganske enkelt skyldtes, at man ikke havde materiale til at foretage den gennemgribende revision, hvis forudsætning var det arbejde, som von Eyben-udvalget var i gang med.

Nu har denne forudsætning for en revision været til stede i næsten fem måneder, og hvad sker der? Der sker det, at undervisningsministeren kommer her med et forslag om en ny udskydelse af revisionsfristen plus et lapperi i form af en forhøjelse af beløbsrammen med 50 mill. kr. Jeg finder dette forslag om udskydelse af reformen helt uanstændigt og helt uacceptabelt. Der er specielt i de sidste 2-3 år gennem udtalelser fra politikere fra alle partier hos den uddannelsessøgende ungdom skabt en berettiget forventning om, at der nu ville blive gennemført en ordning, som på lidt længere sigt kunne sikre, at unge fra de økonomisk dårligere stillede befolkningsgrupper fik samme mulighed med hensyn til valg af uddannelse og erhverv som unge fra velstillede hjem. Jeg vil, så stærkt jeg overhovedet kan, advare mod en yderligere udvidelse af kløften mellem ord og handling. En yderligere udvidelse af denne kløft ville yderligere formindske denne regerings troværdighed og ville kunne føre til et berettiget ungdomsoprør eller generationsopgør, om man vil, af et helt andet omfang end det, vi er vidne til i dag. Hvad hjælper de mange smukke ord og gyldne løfter, når der åbenbart mangler både vilje og evne til at følge dem op med handling?

Det er blevet slået stort op i regeringspressen, at uddannelsesstøtten nu skal forhøjes med 120 mill. kr. Det kommer ikke med i overskrifterne, at de 20 mill. kr. er en genbevilling af beløbet fra sidste år, der blev ydet som kompensation for momsforhøjelsen. Alternativet havde naturligvis været at ophæve denne momsforhøjelse på 2½ pct. De 50 mill. kr. betyder en udvidet mulighed for optagelse af dyrt forrentede, statsgaranterede bank- og sparekasselån, som i hvert fald ikke på nogen måde bidrager til en opretning af den sociale skævhed i erhvervs- og uddannelsesvalget, og som ikke koster det offentlige noget, så det er en billig, og jeg vil sige til dels virkningsløs gestus fra regeringens side.

Tilbage bliver så en reel forøgelse på 50 mill. kr. fordelt med 25 mill. kr. på stipendier og 25 mill. kr. på lån. Der er i forslaget angivet en fordeling af dette beløb på de forskellige kategorier af uddannelsessøgende. Jeg går ud fra, at ministeren over for det udvalg, som jeg forventer vil blive nedsat, vil kunne redegøre for de beregninger, der ligger til grund for fordelingen. Jeg minder om, at fordelingen af de 20 mill. kr. sidste år udelukkende beroede på ministerens skøn, og det er vel forståeligt, hvis vi efterhånden er kommet til at nære nogen mistillid til de skøn, regeringen foretager på forskellige områder.

Særlig uheldigt virker det, at der ikke ifølge forslaget sker en forøgelse af støtten til elever i de to første år efter undervisningspligtens ophør. Dette motiveres med den udvidede undervisningspligt, som imidlertid først træder i kraft i 1972-73. Så må man spørge, om regeringen er af den opfattelse, at der i de mellemliggende 3-4 år ikke er noget øget behov på disse alderstrin. I så fald forventer vi naturligvis også at se et talmateriale herom.

Det forslag, som er fremsat af hr. Kjær Rasmussen og hr. Sigsgaard, går helt over i den modsatte grøft. De årlige udgifter til forslaget gennemføres er, som det siges i bemærkningerne, løseligt beregnet til 5-6 milliarder kr., og vi fik her undervisningsministerens ord for, at det nok var en ganske realistisk beregning. Det er dog vist ikke for stærkt sagt, at man helt må mangle jordforbindelse, hvis man tror, det er muligt med ét slag at forhøje uddannelsesstøtten fra 217 mill. kr. til 6 milliarder kr. Betydende nok er hr. Kjær Rasmussen i sin skriftlige fremsættelse af forslaget inde på denne betragtning, idet han siger:

„Naturligvis kan et så omfattende forslag ikke gennemføres fra den ene dag til den anden, men med en fornuftig økonomisk prioritering af samfundsopgaverne burde det ikke tage mange år at føre det ud i livet.“

Det er jo en realistisk betragtning, men så må man spørge VS, hvad i alverden meningen er med at fremsætte et sådant forslag til gennemførelse nu. Så er der jo kun tale om en skueret.

Det er socialdemokratiets opfattelse, som det fremgår af det forslag til folketings-

[Knud Nielsen.]

beslutning, vi har fremsat, at regeringen nu i denne samling bør fremsætte forslag til en virkelig gennemgribende reform af ungdommens uddannelsesfond. Det er uomtvisteligt, at Danmark i dag stadig — til trods for de bestræbelser, der er udfoldet, specielt de sidste 16-17 år — uddannelsesmæssigt er et klasse-samfund. Dette fremgår meget klart af de undersøgelsesresultater, der er refereret i von Eyben-udvalgets betænkning. Jeg skal ikke her trætte med mange tal, men jeg vil gerne nævne to ting. For det første de forskellige socialgruppers andel i rekrutteringen til gymnasiet. Den lille socialgruppe 1, omfattende kun ca. 5 pct. af den mandlige befolkning mellem 40 og 65 år, leverer 29 pct. af gymnasieeleverne, mens den meget store socialgruppe 5, omfattende så meget som 26 pct. af den mandlige befolkning mellem 40 og 65 år og overvejende bestående af ikke-faglærte arbejdere, skriver sig kun for 1 pct. af gymnasieeleverne. For det andet vil jeg igen pege på, at kun 10 pct. af de studerende ved universiteter og høje læreanstalter kommer fra arbejderhjem eller med andre ord fra langt den største befolkningsgruppe.

Disse tal er symptom på, at der er noget alvorligt galt i hele vort uddannelsessystem, og at der er meget langt igen, før vi har nået den lige adgang til uddannelse, som mig bekendt alle politiske partier bekender sig til, i hvert fald i ord. Denne skævhed er forkastelig og helt uacceptabel i et demokratisk samfund. Det haster med en reform. Det er jo nemlig ikke sådan, at alle problemer er løst i samme øjeblik, folketinget har truffet beslutning om en reform. For det første bliver det af finansielle grunde nødvendigt at udbygge denne reform gradvis mod den målsætning, vi bliver enige om, og når den målsætning om en årrække er nået, så vil der yderligere gå en halv snes år, inden virkningerne slår igennem fuldt ud, i hvert fald med hensyn til de høje uddannedes sociale baggrund, og det vil sige, at vi så allerede er henne i 1980'erne.

Vi mener, at reformen skal gennemføres med virkning fra i år, og at den skal sigte mod for det første, at alle grupper af uddannelsessøgende, hvad enten de er lærlinge, gymnasieelever, lærerstuderende, eller de er i gang med et hvilket som helst andet studium, får lige gode støttemuligheder. For

det andet, at der med det samme må sættes ind med stærkt øgede midler til de helt unge i de grundlæggende faglige og almene uddannelser, det vil sige på det tidspunkt, hvor valget står mellem uddannelse og ikke-uddannelse. For det tredje, at stipendiernes andel af den samlede støtte skal øges så meget, at økonomiske grunde ikke afholder nogen fra at gennemføre den uddannelse, som deres lyst og evner betinger. Det vil for unge fra økonomisk dårligt stillede hjem sandsynligvis indebære fuld stipendiestøtte. For det fjerde, at de urimelige virkninger af de nugældende regler om støttens afhængighed af forældreindtægten fjernes, og som et første skridt bør indtægtsgrensen hæves væsentligt. For det femte, at de geografiske hindringer for uddannelse elimineres. Jeg tror, at undervisningsministeren af de 5 punkter vil forstå, at socialdemokratiet nærmest ligger på linje med mindretals-udtalelsen i von Eyben-udvalgets betænkning.

For lærlingenes vedkommende er der ganske særlige problemer på grund af uddannelsens specielle karakter af en kombination af teoretisk undervisning på skoler og praktisk oplæring hos arbejdsgiverne. Indtil der kan foretages en revision af lærlingeloven på grundlag af de forsøg, der er under forberedelse med henblik på en omlægning af de faglige grunduddannelser, må man tilstræbe, at det offentlige i fuldt omfang overtager udgifterne ved den uddannelse, der foregår på skolerne, og at det offentlige endvidere yder en sådan uddannelsesstøtte til lærlinge under skolegangen, at deres faktiske leveomkostninger dækkes.

Vi vil fra socialdemokratiets side alvorligt henstille til regeringen at fremkomme med et egentligt reformforslag nu — jeg er sikker på, at undervisningsministeren udmærket kan få dispensation fra 15. marts-reglen i dette tilfælde. Vi vil endvidere henstille til regeringen, at den foruden at beregne omkostningerne ved en udvidelse af uddannelsesstøtten også beregner de samfundsmæssige besparelser, der ligger i en effektivisering af uddannelserne, en hurtigere gennemførelse af studierne, en bedre udnyttelse af uddannelsesfaciliteterne og en forlængelse af det åremål, i hvilket samfundet har gavn af de uddannede. Jeg vil tro, at disse samfundøkonomiske besparel-

[Knud Nielsen.]

ser og gevinster vil kunne løbe op i adskillige hundrede millioner kroner om året.

Knud Bro: Loven om ungdommens uddannelsesfond kom til verden i juni 1952. Det var daværende undervisningsminister Flemming Hvidberg, der fremlagde den. Det fadderskab har vi altid været tilfreds med, men jeg skal ikke lægge skjul på, at det ikke altid har været noget nemt barn. Vi har arbejdet for denne ungdommens uddannelsesfond fra begyndelsen i erkendelsen af, at et land, hvis eneste naturlige rigdom er vores egen dygtighed, må også satse på den. Der er nogle, som mener, at i tidens kapløb bør man måske ikke vurdere velstandsstigning så forfærdelig højt, men jeg tror ikke, der er nogen, der i ramme alvor tør hævde, at det ville være rimeligt, hvis man valgte en politik, hvor Danmark sakkede agterud for andre lande i kapløbet, således at vi kom til at leve relativt dårligere end de lande, vi normalt sammenligner os med.

Udover dette vil jeg også gerne fremhæve den menneskelige udfoldelse, der ligger i muligheden for at udnytte sine evner. I øvrigt tror jeg personlig, at den undersøgelse, man lavede i USA i forbindelse med en folkeafstemning, er rigtig. Den viste, at de penge, som borgerne og samfundet investerer i uddannelse, er de penge, som forrenter sig bedst af samtlige amerikanske investeringer. Vi kan derfor også tilslutte os von Eybenudvalgets flertals målsætning: 1) ingen skal af økonomiske grunde forhindres i at få den uddannelse, som den pågældende unge har lyst og evner til, og 2) det skal blive muligt at begrænse nødvendigheden af erhvervsarbejde under uddannelsen til et sådant omfang, at det ikke virker hæmmende på studieaktiviteten i uddannelsesperioden.

Har vi så løst denne målsætning med det lovforslag, vi nu kommer med? Kan vi være tilfredse, kan vi sige: nu har vi klaret det problem? Nej, det kan vi ikke. Det, vi kommer med, er en overgangsløsning, og det står os lige så klart, som det står andre klart.

Vi er glade for, at de uddannelsessøgende kom herind til os i onsdags. Jeg tror, det er vigtigt, at vi også hører, hvad de har at sige, men på den anden side har vi også somme tider en fornemmelse af, at de mener, at vi

herinde har tilsluttet os Paul Valerys betragtning om politik, når han siger, at politik er kunsten at hindre mennesker i at blande sig i, hvad der angår dem. Sådan er det jo ikke. Men vi er nødt til at tage hensyn til det fortærskede begreb, som hedder prioritering. Jeg ser i Studenterbladet, at hr. Kampmann siger, at nu må vi holde op med at snakke om finansielle situationer og økonomiske rammer, men det er nu alligevel nødvendigt for os at tage det med ind i diskussionen, for i hvert tilfælde når man er regering, så handler politik om fakta og ikke om forhåbninger.

Jeg tror i øvrigt, og det vil jeg gerne understrege, at det gælder os alle sammen herinde, at de områder, vi særlig arbejder med — og det gør vi jo bl. a., fordi de har en særlig stor del af vores hjerte — vil vi gerne prioritere så højt som muligt. Må jeg have lov til i parentes til den diskussion, der har været ført, at sige, at det ved jeg også i meget høj grad gælder undervisningsministeren.

Men vi er nu engang nødt til at tage hensyn til principperne og til prioriteringen. Vi er nødt til at stille os selv det spørgsmål: hvor går grænsen, hvor den unge landmand også har ret til at sige: ja men jeg må også have stillet en gård til rådighed for mig selv. Vi er også nødt til at spørge os selv, når vi ser på de mangler, der er i samfundet: hvor skal vi først gribe ind og løse opgaven? Det er jo ikke sådan, at dette er noget, som alene kan løses. Vi ved, at der er mennesker, der venter på at blive indlagt på hospitalerne, fordi der er for få hospitaler her i landet. Vi ved, der er evnesvage, der venter på at få eget værelse, fordi situationen er håbløs, og vi ved, der er børn og unge på disse institutioner, som ganske enkelt venter på at komme på toilettet, fordi der er 20-30 om hvert af dem. Det er en forståelse af en sammenhæng i samfundet, som i hvert tilfælde den højere uddannelse burde give adgang til. Vi kan ikke skrive en blankocheck. Vi kan løse problemerne, men kun i sammenhæng med de andre problemer.

Jeg vil som sagt gerne understrege — det er det, mit indlæg skal handle om — at disse problemer skal løses, og derfor må vi arbejde på at løse dem så godt, som det overhovedet er os muligt. Men det kræver uægtelig en gensidighed i forståelsen. Jeg synes faktisk,

[Knud Bro.]

at der i den sidste tid er blevet gravet grøfter, som er unødvendigt dybe, og jeg spørger somme tider mig selv, om forståelsen for dette egentlig vokser her i landet. Jeg gad egentlig vide, hvor mange der er enige, når man stiller sig så benhærdt på princippet om studenterløn. Undersøgelsen i Århus har i hvert tilfælde vist, at rådet dér kun har et mindretal af de studerende bag sig. Det kan naturligvis være, at hr. Anker Jørgensen har et flertal bag sig i sin solidaritetserklæring, men hvis jeg må have lov at citere en kendt politiker, så tviler A. I øvrigt må jeg sige, at hvis det skulle være tilfældet, så er det dog en sjælden opfyldelse af Bibelens ydmyge ord om, at til dem, der har, skal der gives, og fra dem, der intet har, skal der endog tages.

Det, vi kommer med nu, er altså 50 mill. kr. Det er dog i hvert tilfælde noget, hvis man sammenligner det med, hvad andre grupper i befolkningen har fået i de senere år. Det er ikke en løsning, men det er dog noget. Det er en stigning fra 217 mill. kr. til 270 mill. kr. eller knap 25 pct. Der er ikke ret mange områder herinde, som kan vise en tilsvarende stigning.

At det skulle være en ny og ungdomsfjendsk og uddannelsesfjendsk politik, som det har været påstået, det må dog vistnok være et postulat. Hvis vi ser på tallene, så var der i 1966-67 152 mill. kr. til rådighed, i 1967-68 var der 176 mill. kr. eller en stigning på 24 mill. kr., i 1968-69 forøgede vi det med 20 mill. kr., og nu kommer vi og forøger det med 50 mill. kr. plus reguleringer for elevtal og pristal. I alt vil vi altså nå op på 270 mill. kr., medens rådighedsbeløbet i 1967-68 var 176 mill. kr. Nogle kan lide at blive ekspederet af den ene, og andre kan lide at blive ekspederet af den anden, men hr. Helge Larsen giver mere ved kassen, end hr. K. B. Andersen gjorde.

I øvrigt vil jeg gerne til disse økonomiske betragtninger føje et par mere principielle ting. Jeg sagde sidst, vi behandlede denne sag: vi ved alle, at det er påtrængende nødvendigt at revidere loven, og vi ved, at mange studerende frister ikke særlig gode kår. Det vil jeg gerne gentage for at holde det perspektiv fast, som ligger i arbejdet med dette lovforslag. Vi arbejder med denne

reform; for kort tid siden holdt min gruppe en drøftelse med en lang række sagkyndige, herunder de unge fra vore egne organisationer, der har arbejdet med dette. Vi har samlet materiale, og vi har også samlet materiale fra de uddannelsessøgendes organisationer, og gruppen har nedsat et udvalg, som skal arbejde med at skabe den fælles plan, som naturligvis er det eneste, der kan løse hele dette store områdes problem. Jeg skal vende tilbage i nogle få bemærkninger til noget af det, som må knyttes hertil.

Men jeg vil dog også gerne have lov til at sige, at Danske Studerendes Fællesråd har heller ikke haft helt let ved at finde deres ben i denne sag. Hvis vi ser på pjecen „Uddannelse — privilegium eller ligeret“, så hedder det om von Eyben-udvalgets betænkning:

„For de unge under uddannelse er betænkningen uantagelig.“

Hvis vi går til Studenterbladets leder den 28. februar 1969, så hedder det:

„Selv om betænkningens flertalsforslag ikke er godt nok efter vor mening, så har der her i principperne været et grundlag at forberede et lovforslag på og til at forhandle med de uddannelsessøgende om.“

I onsdags fik vi en udtalelse fra de uddannelsessøgendes samarbejdsudvalg, og nu hedder det:

„Da von Eyben-udvalget afleverede sin betænkning i efteråret, ventede alle uddannelsessøgende, at regeringen ville fremsætte forslag til — og folketinget vedtage — en virkelig reform af det nuværende uddannelsessystem, således at det — med en eventuel overgangsordning — kunne gennemføres allerede i denne folketingssamling.“

Jeg kan naturligvis ikke nu sige, hvorledes den samlede plan eller den principbeslutning for løsningen af dette store problem skal blive, men nogle ting kan jeg dog vistnok åbenbare allerede nu.

At der må gives legater frem til en myndighedsalder står vist os alle sammen klart; man kan ikke pålægge umyndige at stifte en større gæld. Men at der derefter må lægges en overordentlig stor vægt på lån, det er også noget, som står os klart. Jeg tror i øvrigt, at det vil give en større frihed i studiet, og det vil i hvert tilfælde give en

[Knud Bro.]

større frihed og rimelighed i den balance, jeg før omtalte, i forhold til andre grupper af unge.

Med hensyn til forældreindkomsterne har det princip naturligvis også generet os vældigt, at man skulle bryde med forældrene, hvis indkomsten lå over en ikke særlig høj grænse. Det er selvfølgelig et forkert princip, og det er et princip, vi må vende os imod; det er et princip, som må væk.

Med hensyn til demokratiseringen vil jeg også gerne understrege, at det er en af de ting, som er formålet med hele det arbejde, der finder sted omkring dette lovforslag. Hvis jeg må citere Danske Studerendes Fællesråds pjece, så hedder det heri:

„Kun 10 pct. af de studerende i 1964 kommer fra arbejderhjem, der udgør 43 pct. af befolkningen, mens børn af akademikere og andre højt uddannede — der udgør 9 pct. af befolkningen — dominerer med 35 pct. af de studerende.“

Jeg vil dog gerne understrege, at når man siger, den statistik skal fortolkes sådan, at vi skal have studentertiløn, så er det efter min opfattelse ikke rigtigt. Hvis vi ser på tallene, så er disse tal for arbejderbørnenes deltagelse i de højere uddannelser fra 1947 til 1964 vokset fra 8 til 10 pct., endskønt betingelserne er blevet langt bedre. Vi har lov til, og vi har pligt til at spørge os selv: hvordan kan det være, at vi ikke kommer igennem her? Hvorfor mangler inspirationen? Hvad er der galt i systemet, og hvorledes kan det være, at vi ikke kan bryde denne cirkel, som vi er lukket inde i på dette område?

Jeg vil gerne nævne to ting, som måske kan være med til at lede os på sporet. Det ene er, at vi må ikke glemme, at demokratiseringen finder ikke sted, hvor vi her i huset bestemmer, gennem ungdommens uddannelsesfond; demokratiseringen finder sted, hvor forældrene bestemmer, nemlig helt nede i de første præliminære skoleår, hvor de 330.000, som hverken kan stemme eller skrive eller demonstrere, befinder sig.

Det andet, jeg gerne vil sige, er, at vi skal måske i højere grad, end vi hidtil har været det, være opmærksom på, at der mellem folkeskolen og universitetet måske er en større kløft, end vi kunne ønske. Danmark er vel det eneste land i verden, hvor folke-

skolelærerne ikke har været på universiteterne, ikke har stiftet nærmere bekendtskab med dette miljø. Jeg tror, at der er fejl på begge sider, når vi taler om et sådant skel mellem folkeskolen og universitetet, men jeg tror, at det er på høje tid, vi får sat ind på at modvirke dette skel, også fordi vi har brug for en bedre rådgivning om de højere uddannelser, tror jeg, i folkeskolen. Det gælder i hvert tilfælde, hvis vi skal ind på et princip med legater frem til en myndighedsalder og derefter lån. Så får vi brug for folk, der kan forklare, hvad det egentlig vil sige at investere i en uddannelse, på samme måde som man investerer i andre ting.

Jeg vil gerne sige én ting til, og det ligger mig meget stærkt på sinde. Det er usagligt og urealistisk at bilde nogen ind, at man ved et enkelt lovforslag kan løse de problemer, der ligger her. Det er hele strukturproblemet. Så længe vi ikke er igennem med en strukturløsning, en strukturændring, kommer vi heller aldrig til vejs ende med dette her. Vi kan gøre det meget bedre, men vi kan ikke løse problemet, før vi får en strukturændring.

Jeg vil gerne nævne en række af de punkter fra DSFs pjece, som vi er enige i, og som jeg tror er vigtige for os at tage fat på. Det er for det første en omlægning af pensum. For det andet et hurtigere studieforløb. Her siger man: ja men viden samles op, fordi vi stadig forsker osv. Men det gælder i hvert fald ikke sprogstudierne, som også er forlænget med et par år. Punkt 3) opdeling i grunduddannelse og videreuddannelse. 4) Eventuel indførelse af mellemgrader. Det lægger jeg megen vægt på; vi mangler disse mellemgrader, vi mangler et mere smidigt system både i erhvervsliv og centraladministration. 5) En forøgelse af semestertiden. Det er fuldstændig urimeligt, at studerende skal holde 4 måneders sommerferie og 1 månedes vinterferie. Det er den eneste befolkningsgruppe, der gør det, og når man så ikke engang er glad for det selv, så skulle dette system ikke opretholdes. Endelig 6) en bedre rådgivning og vejledning. Hvis vi når igennem med en sådan reformering af uddannelsen, så vil det være lettere at støtte, så vil det være muligt at støtte generelt — hvad det ikke er i dag — og så vil erhvervsarbejde af sig selv falde væk. Der er en sammenhæng mellem uddannelses-

[Knuud Bro.]

reform, erhvervsarbejde og loven om ungdommens uddannelsesfond, som må fastholdes, hvis ikke diskussionen skal blive aldeles diffus.

Specielt vil jeg gerne sige to ting: det er i pagt med de tanker, vi har gjort os, når lærlingene er blevet særlig begunstiget — relativt — i dette lovforslag, hvor støtten er mere end fordoblet. Jeg tror, det er rigtigt. Men jeg vil også gerne understrege, at dette skal naturligvis ikke betyde, at en del af arbejdsmarkedets lønudgifter flyttes over på ungdommens uddannelsesfond, det skulle være noget, der skulle lægges oveni, det skulle ikke være noget, der skulle trækkes fra. Det vil vi følge med megen opmærksomhed — og så i øvrigt spørge os selv, om den støtte nu fordeles sådan, at den hjælper på det forhold, at 30 pct. af lærlingene går ud af lærlingeforholdet; det synes jeg er meget væsentligt.

Det andet, jeg gerne vil sige, er, at af de 50 mill. kr. er de 18 mill. kr. givet til elever i folkeskole, realskole, gymnasium, studenter og HFere, altså stort set gruppen 14—20-årige, det er flaskehalsen. Det er her, problemet først og fremmest rejser sig. Det er her, vi må sætte ind, hvis vi vil have flere frem til den endelige afgørelse.

Jeg vil gerne sige som konklusion på dette, at ud over alle de ting, der her er berørt — det økonomiske og det principielle og det strukturelle osv. — er der endelig også spørgsmålet om administration. Jeg tror, at administrationen af dette i høj grad bør tages fra læreanstalterne. Jeg tror ikke, at det kommer læreanstalterne særlig meget ved, men det kan selvfølgelig kun ske, hvis man kan finde frem til nogle principper, som kan administreres automatisk. Under alle omstændigheder er det nødvendigt, når vi arbejder med dette — og det er én af grundene til, at undervisningsministeren har ret i, at vi er nødt til at se nærmere på det her — at vi finder en administrationsform for det, som gør dette smidigt og rimeligt, og som gør det egnet til at blive udbygget i fremtiden. Man har spurgt administrationsrådet. Det har svaret, og spørgsmålet behandles nu i uddannelsesfonden og i ministeriet, og det er jeg tilfreds med.

Må jeg til sidst stille et spørgsmål til undervisningsministeren: hvad vil der ske,

hvis man overlader til banker og sparekasser selv at fastsætte grænserne for de statskautionserede lån? Vi har jo erfaring for, at der ikke er nogen tabsprocent på dem. Jeg vil derfor gerne spørge ministeren: kunne man tænke sig, at man overlod til banker og sparekasser selv at fastsætte dette, således at alle studerende kunne få et beløb, som rimeligt svarede til leveomkostningerne?

Enggaard: Den af regeringen foreslåede revision af loven om ungdommens uddannelsesfond betegner den første væsentlige forøgelse i beløbsrammerne for loven i en årrække, hvor man nok har haft de i loven foreskrevne årlige reguleringer af beløbene i forhold til antallet af uddannelsessøgende og i forhold til prisniveauet, men ikke ellers udvidet rammen. Når forslaget denne gang udvider rammerne ikke uvæsentligt, så må det ses på baggrund af, at man nu har resultatet af visse undersøgelser og overvejelser, som har fundet sted i det såkaldte von Eyben-udvalg. Uanset at en række af de anførte oplysninger efterhånden er temmelig gamle og derfor nok må tages med et vist forbehold, så er der dog trods alt alligevel hermed tilvejebragt et materiale, som åbner mulighed for en videre udvikling af støtten til de uddannelsessøgende efter nye principper i forhold til dem, vi kender i dag.

Der er i bemærkningerne til lovforslaget fra ministerens side gengivet en del af konklusionerne fra udvalgets betænkning, og det kan være rigtigt for at udbrede kendskabet til denne tungt skrevne og vanskeligt oversigtlige betænkning, men det bør nok alligevel siges her, at der ikke hermed nødvendigvis er givet accept til alle de principper og anvisninger, som rummes i fertalsbetænkningen. Der er brug for at overveje forskellige sider af fremgangsmåderne for at nå målene, før kursen sættes definitivt ved det bebudede lovforslag i næste samling.

Jeg forstår af de bemærkninger til det socialdemokratiske forslag, vi også har til behandling her i dag, som ordføreren for dette parti netop gjorde, at man også derfra ikke ubetinget lægger sig på fertalskonklusionen i von Eyben-udvalgets betænkning.

[Enggaard.]

Vel mødes vi i disse dage med kritik, fordi en endelig reform af ungdommens uddannelsesfond ikke er forelagt. Det er vel på sin vis også forståeligt på baggrund af den periode, som er gået, hvor von Eybenudvalget arbejdede med tingene, at man herefter ønsker den afgivne betænkning realiseret hurtigst muligt. Man kan med lige så god ret sige, at eftertiden kunne bebrejde os som lovgivere, hvis vi sporensstrægs afstak en kurs uden fornødne landmærker og ledende principper.

Dette synspunkt må forekomme endnu mere rigtigt på baggrund af, at von Eybenudvalget jo ikke har afgivet nogen enig betænkning, men tværtimod har delt sig med afvigende opfattelser. Således har de uddannelsessøgendes repræsentation i udvalget som bekendt karakteriseret flertallets forslag som utilstrækkeligt til at nå målsætningen, medens omvendt andre i udvalget har advaret imod de unægtelig betydelige økonomiske konsekvenser af forslagene, sammenholdt med de øvrige nødvendige investeringer og udgifter på andre områder i de kommende år.

Jeg har også bemærket, at ikke mindst administrative perspektiver er fremme i et par af mindretalsudtalelserne, en ting, som jeg tillægger megen vægt ikke mindst på baggrund af de bemærkninger, som undervisningsministeren gør i slutningen af sin fremsættelse, hvor der tales om nødvendigheden af oprettelsen af en ny administration af denne støtte.

Som et eksempel på de ting, der efter venstres mening fortjener nærmere overvejelse, skal jeg nævne kriteriet for sammenligning med andre befolkningsgrupper, når støtterammerne fastlægges, herunder de i betænkningen rejste spørgsmål om de unges forbrugssammensætning, der er forskellig fra andre befolkningsgruppers forbrugssammensætning, som ligger til grund for beregningen af prisudviklingen og dermed for reguleringen af støtten.

Et andet spørgsmål, som må afklares

bedre end i dag, er situationen for de vanskeligt stillede hjem, når den forlængelse af undervisningspligten, som kan forudses i 1972-73 og 1973-74, træder i kraft. Jeg ønsker at give udtryk for, at det må sikres, at den hjælp, der i dag kan gives børn fra sådanne hjem, der frivilligt følger undervisningen i 8., 9., 10. klasse og realklasserne, kan opretholdes. Jeg ser helst, at det sker efter principper i stil med dem, der er nedlagt i lovgivningen om ungdommens uddannelsesfond, men ellers må andre veje findes til en individuel støtte i de tilfælde, hvor hjemmene stilles vanskeligt.

Efter venstres mening ligger den afgørende indflydelse på begrebet uddannelsernes demokratisering gemt i mulighederne for en rimelig støtte i disse de første og vanskeligste år af uddannelserne. Derfor kan vi være tilfreds med, at der i fordelingen af støtten efter det fremsatte lovforslag er lagt størst vægt på folkeskolen, på lærlingene, kursister og visse elevuddannelser. Der er efter vor opfattelse et ægte socialt sigte hermed.

En anden ting, som fortjener nærmere afvejning og overvejelse, er betydningen af myndighedsalderen. Udvalgets betænkning synes at bygge på den nuværende myndighedsalder på 21 år, men vi ved alle, at der er overvejelser i gang om at ændre myndighedsalderen. Hermed ændres også afgørende forudsætninger for de konklusioner, som udvalget har draget. Skillelinjen mellem videregående uddannelser og elevuddannelser er et andet stort spørgsmål, herunder om der kan indføres en fælles aldersgrænse for elever og de videregående uddannelser, forældreindkomstens forskellige indflydelse på støtterammen for de to forskellige kategorier, kort sagt om der er den fornødne solidaritet til stede mellem disse to forskellige grupper af uddannelsessøgende i den samme aldersgruppe.

Når disse ting er sagt, skal det tilføjes — for at billedet ikke skal være præget af de tvivlsspørgsmål, som må klares af — at venstre ønsker en fremtidig lovgivning på

[Enggaard.]

dette område præget af en stadig forbedret støtte ud fra en erkendelse af vigtigheden i, at samfundet i fremtiden investerer i uddannelserne i højere grad end hidtil. Det fremsatte lovforslag er et skridt på vejen eller, om man vil, en overgangsløsning med en række rigtige tendenser i sig.

Jeg kan principielt tilsiqe støtte til forslaget om en vis omlægning af kursistkategorierne til en mere naturlig opdeling. Jeg kan give støtte til princippet om, at man fastlægger 18 år som grænse for optagelse af lån med statsgaranti, samt til forslaget om, at man udstrækker bestemmelserne for støtte til lærlinge til også at omfatte Færøerne.

Den foreslåede udvidelse af lånegrænserne for de statsgaranterede lån er jeg tilfreds med. Jeg tror, at en sådan udvidelse allerede i nogen tid har trængt sig på, og at den nye bestemmelse vil give anledning til en meget væsentlig udvidelse af disse lånebeløb, ifølge bemærkningerne forventeligt mindst 50 mill. kr. Ikke mindst for den del af de uddannelsessøgende, som er så langt fremme i forløbet, at målet er i sigte, er disse lån velegnede. Den nye mulighed, som låntagerne nu har for skattemæssigt at trække de tilskrevne renter fra, når disse betales, vil efter min opfattelse desuden give rimeligere tilbagebetalingsvilkår, end man i dag kender det. Jeg håber, at også disse ting kan indgå i overvejelserne om fordelingen imellem lån og legater.

Vi har fra venstres side i de senere år gentagne gange rejst problemet om de såkaldte brud-erklæringer. Disse brud-erklæringer fremkommer i stigende omfang og vel ikke mindst i begyndelsen af studierne. Jeg ønsker gerne, at vi i forbindelse med behandlingen af dette forslag kan tage problemet op med henblik på at få dette system afløst af et mere hensigtsmæssigt, der tager rimeligt hensyn til de tilfælde, som brud-erklæringerne var tænkt som en hjælp for, men som samtidig fjerner fristelsen til at afgive forkerte erklæringer med hjælp til de forkerte som følge. Det kan efter min opfattelse ikke accepteres længere, at man har en tilstand, hvor det offentlige må anlægge sag mod et større antal uddannelsessøgende, som det nylig er sket i Århus, for at skabe klarhed over de reelle forhold. Jeg vil gerne

spørge ministeren om, hvilke muligheder der efter ministerens opfattelse eksisterer for at hidføre en ændring af dette forhold nu. Fra venstres side ønsker vi det meget stærkt.

Hvad angår de to øvrige forslag, der er fremsat af venstresocialisterne om en uddannelsesløn på 13.000 kr. og af en række socialdemokratiske medlemmer om at beslutte en endelig reform i indeværende år, skal jeg kun sige, at de efter min mening bør henvises til samme udvalg som regeringens forslag.

Grethe Philip: Undervisningsministeren har fremsat lovforslag om udbygning af ungdommens uddannelsesfond dels med 20 mill. kr. som genbevilling og dels med en forhøjelse i år herudover på 50 mill. kr., i alt altså 70 mill. kr., der skal lægges oven på de forhøjelser, der sker ifølge loven på grund af stigning i pristol og i elevantal.

Forhøjelsen på de 50 mill. kr. foreslås fordelt således, at der sker en relativt stærk stigning i støtten til lærlinge og til elever i folkeskolen og i gymnasierne, der hidtil har været forholdsvis beskedent dækket ind af ungdommens uddannelsesfond. Desuden foreslås der en forbedring af de uddannelsessøgendes muligheder for studiefinansiering gennem optagelse af statsgaranterede bank- og sparekasselån, således at de studerende kan nå op på 10.000 kr. i stipendier og lån fra henholdsvis ungdommens uddannelsesfond og statsgaranterede lån. Og endelig sker der ifølge forslaget forskellige overflytninger af uddannelsessøgende fra én støttegruppe til en anden.

Det er hovedtrækkene i det lovforslag, der er fremsat, og jeg kan straks sige, at det radikale venstre kan støtte disse forslag. Nogen større argumentation herfor skulle i og for sig ikke være nødvendig. Vi ved, at mange af de studerende sidder overordentlig hårdt i det, hvad det økonomiske angår. Vi ved, at der findes unge studieegnede, som ikke kan klare det økonomisk og derfor er bange for at gå ind i et studium, og vi ved også, at mange universitetsstudierende tager erhvervsarbejde i studietiden i større udstrækning, end det er hensigtsmæssigt for studierne, og at dette forlænger studietiden. Ikke mindst det sidste, den forlængede studietid, må stærkt beklages i en tid med

[Grethe Philip.]

trængsel på universiteterne og med knaphed på akademikere.

Det er således ikke vanskeligt at argumentere for, at støtten til de studerende skal øges, men vi stilles både her i dag og fra de studerendes side over for spørgsmålet: kan der ikke gives endnu betydelig mere i støtte, kan vi ikke straks gå i gang med at realisere von Eyben-betænkningens forslag enten efter flertallets mere mådeholdne forslag, eller som studenterrepræsentanterne har foreslået det? Socialdemokraternes forslag til folketingsbeslutning og VSs lovfor- slag om støtte til uddannelse drejer sig om dette.

Jeg finder ikke anledning til her at komme nærmere ind på von Eyben-udvalgets forslag. Men jeg vil gerne sige, at jeg synes, flertallets forslag er meget sympatisk, og jeg mener, at der her er udarbejdet et godt grundlag at arbejde videre på. Jeg har også med glæde noteret mig, at det i bemærkningerne til lovforslaget siges, at regeringen har fundet betænkningens forslag velegnet som grundlag for den kommende støtteordning.

Jeg vil gerne i denne forbindelse tilføje, at jeg synes, det er glædeligt, at mange af de studerende er så realistiske, at de forstår, at opfyldelse af kravet om fuld studenteløn ikke er noget, der ligger lige omkring hjørnet, ja, at mange af dem endda ikke synes, det er et krav, der bør støttes. Jeg tænker her på de oplysninger, der har været fremme i pressen om en undersøgelse foretaget på instituttet for statskundskab blandt ca. 1.000 studerende. Kun et mindretal skal have støttet kravet om fuld studenteløn, medens de øvrige enten går ind for den nuværende halvlønsordning eller foretrækker, at hele uddannelsesstøtten gives i form af lån.

Nu kan det diskuteres, hvor megen vægt man overhovedet skal lægge på sådan en undersøgelse og på, hvad de studerende siger. De kan jo også have forskellig argumentation, forskellige begrundelser for det standpunkt, de indtager, begrundelser, som vi måske ikke selv ville anlægge. Uden at kende nøjere spørgsmål og svar skal jeg heller ikke drage for mange konklusioner af denne afstemning. Men jeg synes alligevel, man må have lov at tage den som et udtryk

for, at mange af de studerende selv føler, at de i visse henseender er en privilegeret gruppe, og at så store overførsler af indkomst fra de øvrige befolkningsgrupper til studenterne i form af stipendier, studenteløn, eller hvad man nu vil kalde det, som studenterrepræsentanterne har foreslået, ikke er rimelig, som forholdene ligger i dag.

Jeg tror, studenterne et langt stykke tid endnu må regne med at skulle finansiere en ikke uvæsentlig del af deres studier ved lån, og det ville gøre det betydelig lettere for alle parter, hvis de ville indstille sig realistisk på det. Men samtidig vil jeg gerne understrege og understrege det meget kraftigt, at jeg mener, der er hårdt brug for en betydelig forøgelse både af stipendie- og af lånemulighederne og også for en omlægning af reglerne om tildeling af støtte, regler, der på forskellig måde virker overordentlig utilfredsstillende i dag.

Når vi ikke fra vor side mener i indeværende finansår at kunne gå videre end foreslået, er det udelukkende et spørgsmål om prioritering af opgaverne. Der er på finanslovsforslaget afsat 200 mill. kr. i reserver til nye lovforslag. Nu bruger vi 50 mill. kr. til dette lovforslag. En anden god bid går til forslaget om ændrede sygedagpenge. Der er således ikke noget stort spillerum for udvidelser, hvis der også skal være plads til andre lovforslag, som kræver udgifter i det kommende finansår, medmindre vi da ønsker at hugge ind på kasseoverskuddet, og det vover jeg i hvert fald ikke at anbefale.

Jeg forstår godt, hvis studenterne er skuffede, for forhåbningerne har jo været overordentlig store, men inden for de givne udgiftsrammer kan der altså ikke i år presses mere ind. Jeg fæster mig ved ministerens ord i fremsættelsestalen om, at lovforslaget må betragtes som en overgangsløsning, og at et nyt lovforslag på grundlag af von Eyben-udvalgets betænkning tænkes fremsat i næste folketingssamling. Jeg ville være meget glad, om ministeren ville give et fast tilsagn herom; jeg mener, det er en sag, der haster.

Det fremgår af, hvad jeg her har sagt, at vi ikke kan støtte det socialdemokratiske forslag om en reform af ungdommens uddannelsesfond, men at vi meget gerne ser, at man fremskynder overvejelserne om en

[Grethe Philip.]

trinvis overgang over kortere åremål til de foreslåede nye støtteformer.

Til VSs lovforslag om støtte til uddannelse vil jeg blot sige, at jeg opfatter forslaget mere som en provokation end som noget, der skal tages helt alvorligt efter bogstaven. Af bemærkningerne fremgår det da også, at forslagsstillerne selv finder det beløb på 5-6 milliarder kroner, som deres forslag om støtte til samtlige uddannelsessøgende over 15 år vil koste, betænkelig stort. Men betænelighederne affærdiges med, at så meget koster det altså, hvis målet, at ingen af økonomiske grunde må forhindres i at få den uddannelse, vedkommende har lyst og evner til, skal nås.

Vi andre, der føler ansvar for, at der skal være en vis overensstemmelse mellem det offentliges indtægter og udgifter, kan ikke tage det helt så let, når vi ser en ekstraudgift på 5 milliarder kr. tone frem. Vi bliver nødt til at arbejde med den besværlige prioritering af det offentliges udgifter. Jeg kan derfor ikke give VS noget som helst håb om, at vi i det radikale venstre kan støtte det forslag, der er fremsat, et forslag, som vi finder ganske urealistisk.

Morten Lange: Ungdommens uddannelsesfond har jo haft en mærkelig og ganske karakteristisk historie. Den har sin baggrund i ungdomskommissionens betænkning fra begyndelsen af 1950'erne. Det var samfundets løfte til de unge efter krigen, og da det skulle indfries, lavede man nok en lov, men man havde ingen penge i kassen, og man startede ungdommens uddannelsesfond med en særdeles beskedne bevilling under konservative venlige auspicer.

Det var ganske interessant for mig at opleve i 1960, hvor ungdommens uddannelsesfond stod foran revision, og hvor jeg selv prøvede at komme ind på denne lille arena her og gik rundt og spurgte diverse politikere, hvad de havde af forhåbninger, den mærkelige situation, at selv i Studenterforeningen var der ingen politikere, som ved det dér afholdte valgmode ville byde ungdommens uddannelsesfond stort højere op end til ca. 20 mill. kr. Men de havde åbenbart glemt at regne med, at dengang havde vi en forholdsvis konservativt indstillet, men dog ganske dristig radikal undervis-

ningsminister, som, da valget var vel overstået, mente — og han havde formodentlig set rigtigt — at ungdommens uddannelsesfond kan kun virkelig bringes ind i et nyt spor, hvis det sker ved noget, der minder om spring. Og det, som hændte i 1961, var netop, at der skete et sådant spring: der skete en firdobling af midlerne i ungdommens uddannelsesfond, og det er formodentlig en reform af denne størrelsesorden, som er nødvendig, hver gang vi virkelig skal reformere på dette område. Det er store tal i sædvanlig dansk økonomi, men stort mindre må formodentlig klassificeres som lapperier, og når man sammenligner med, hvordan bevillinggangen ellers er, forstår jeg godt, at undervisningsministeren ikke vil tilslutte sig, at nogle mill. kr. eller at nogle snese mill. kr. går til lapperier. Men ikke desto mindre er der meget, der tyder på, at det er den hårde kendsgerning.

Vi står nu over for en situation, hvor det, der skulle have været foretaget, var et sådant spring. Det er nu allerede nogle år siden, at den daværende regering havde realiseret det og derfor nedsatte det uundgåelige udvalg for at få et sikkert grundlag for, hvorledes en sådan reform skulle tage sig ud. Der har været maset meget på for at få resultaterne frem fra dette udvalg, og samtidig med at man har maset på, er der sket umærkelige og mærkelige ting med udvalget. Oprindeligt havde det en forholdsvis blandet og saglig sammensætning, men da det kom frem til betænkningstiden, til, at man skulle afgive sin endelige betænkning, ja, da var der sket mærkelige udeladelser, folk var gået ud af udvalget og ikke blevet erstattet. Tilbage var der en studentergruppe, tilbage var der en gruppe af uddannelsessøgende og en række ministerielle embedsmænd og derudover en professor, der skulle prøve på med sit navn at holde en passende samling på forestillingen. Vi har altså her en udvalgsbetænkning, som, hvad flertallet angår, er udtryk for, at en ganske enkel ministerial embedsmandskommission er kommet med en betænkning, og det er jo ikke mærkeligt, at den står i skærende og klar kontrast til, hvad de uddannelsessøgende har stilet deres forhåbninger imod.

Det er et meget dårligt grundlag. Jeg beklager udvalgets formand, der skal lægge navn til det, men det er jo dog i den sidste

[Morten Lange.]

ende frivilligt. Det forekommer mig, at det har givet folketinget et usædvanlig slet grundlag at gå videre på. Det ses meget klart af udvalgets egne vidunderlige betragtninger, hvori der står, at udvalget er fuldstændig enig om, at den rigtige vej til demokratisering af studierne er stipendievejen, og så har man naturligvis forskellige indvendinger imod det, og derefter foreslår man, at man i hovedsagen skal gå lånevejen. Det er jo den slags ting, som kan give én fred i sjælen; her har man et udvalg, som virkelig har fulgt sine egne præmisser op med stor klarhed osv.

Jeg tror, det må være rimeligt på denne baggrund at erindre sig, at de studerende i disse sager har holdt en usædvanlig klar og ubrudt linje fra 1945, ja, endog fra 1944, da de første studenterbetænkninger om sagen fremkom, og til dato, og jeg lader mig ikke spor imponere af en eller anden Århusundersøgelse, eller hvad man ellers vil komme med, for de studerendes ansvarlige repræsentanter har nu igennem snart 25 år med stor sikkerhed og fasthed holdt på, at det eneste, der kunne klare problemerne, var stipendieordninger. Man har været beskeden, man har såmænd ikke krævet så forfærdelig store stipendieordninger, men man vil have principperne i orden; så kunne man bygge ud på det, som man bedst kunne, men det var principperne, det gjaldt om for at komme videre. Som von Eyben-udvalget så rigtigt siger det: det er jo stipendier, der er den rigtige vej, lad os få principperne gjort klar og så se, hvor langt vi kan komme. Jeg tror i virkeligheden, at vi står i en meget interessant situation med det oplæg, vi nu har. Vi har en tjenestemandsløvslov foran os, som vi en af dagene skal have nede i salen, og der er jo meget store lønforskelle i denne tjenestemandsløvslov. Nogle af os kan ikke lide dem, nogle synes, de er ubehageligt store; vi kan jo påvirke det noget ved at skære toppen af dem med skat, og det gør vi vel også. Men hvad er baggrunden for disse store lønforskelle? Det er da ganske klart, at hvis man for at nå de stillinger, hvor de store gager ligger, skal forpligte sig til at gennemføre et studium, hvor lånebyrden bliver større og større og afdragsbyrden naturligvis tilsvarende, ja, så må det have en indflydelse på lønningerne, og så får vi lønfor-

skelle, vi ikke kan lide, og som oven i købet til dels er hule lønforskelle. Vi medvirker med hele den politik, der føres over for stipendiestøtten til de unge, til en lønpolitik, som vi bagefter må sige ikke er særlig god. Altså med andre ord, vi fremmer ikke vore egne fornuftige og driftsmæssige interesser, og vi fremmer heller ikke den mest rationelle udnyttelse af de højere læreanstalter, for det er ganske klart, at har man valget imellem erhvervsarbejde og dyre lån, er det ikke så mærkeligt, om man, hvis det overhovedet kan lade sig gøre, forlænger studiet et år eller to ved erhvervsarbejde. Det er dyrt for samfundet, det er meget dyrt, det er formodentlig ca. lige så dyrt som at betale fuld stipendiestøtte, hvis det er et af de halvdyre studier, det drejer sig om.

Men jeg kan altså ikke rigtig se for mig, hvad det egentlig er, man vil. Åbenbart siger man: vi kan lave et system, hvor der kommer forholdsvis få penge til udbetaling i uddannelsesfonden, og samtidig kan vi altså klare os ved senere at betale højere tjenestemandslønninger, og vi kan klare os med en urationel udnyttelse af de højere læreanstalter, alt sammen umådelig dyrt, men det ser åbenbart pænere ud på dette års budget — og så langt kan jeg altså se, at det synes der at være en vis overkommelig rimelighed i.

Når man taler om dette års budget, så er det dog tvivlsomt, hvad angår lån, for lånene tynger formodentlig i realiteten lige så meget på budgettet, som stipendierne gør, og det, man har gjort så meget ud af, som efter min mening i vid udstrækning er moralske betragtninger: at lånene skulle være sådan en lidt mere uskyldig form for støtte end resten — det kan jeg altså ikke for mit liv se. Jeg synes, at en af de realistiske ting, som ministeren kunne gå med til i forhandlingerne, var simpelt hen at kontere hele den af statskassen udbetalte lånestøtte som stipendiestøtte; det vil ikke belaste statens udgivningspost i år mere; der kommer lige mange penge ud af kassen, men de kommer det på en fornuftigere måde, og det var da værd at tage op.

Der har været sagt, at de studerendes forhåbninger var store ved denne lejlighed. De studerendes forhåbninger var bestemt ikke store, de havde fået en betænkning, som var én kontant skuffelse, og deres store

[Morten Lange.]

problem var: kan vi da ikke sikre os en lille smule bedre end denne elendige betænkning? De gange, jeg har snakket med dem, har jeg sagt, at det måtte dog vel kunne lade sig gøre. Nøg havde vi fået en dårlig regering, men så dårlig kunne den vel heller ikke være. Men jeg havde da aldrig vovet at tro, at den ikke engang ville gennemføre noget, der mindede om betænkningens udkast. Man har spurgt mig, og jeg har sagt: ja, det kan da ikke tænkes andet, der har været betænkningstid nok, og forslaget er udarbejdet af ministeriets embedsmænd, så man kender det til den sidste detalje. Jeg forstår, at nu skal man spørge administrationsrådet om administrationsformen. Herregud, der er intet nyt i denne sag, det kunne man have gjort for længe siden. Det er dårlige undskyldninger. De studerende må være enormt skuffede; man får ikke engang den dårlige betænkningens forslag igennem. Det havde dog været et eller andet. Men man kan selvfølgelig sige, at så kan det jo ske, at man kan sove på det og få gjort sagen bedre til næste år.

Jeg skal ikke sige meget om socialdemokratiets forslag til beslutning. Det var vel sådan en from påmindelse til ministeren om at komme med noget brugbart. Jeg var glad ved den erkendelse, som den socialdemokratiske ordfører kom med, at det i hovedsagen var de studerendes mindretalsforslag, han havde mest sympati for. Jeg vil gøre hans ord til mine. Det er også, hvad jeg synes er realistisk i den nuværende situation. Det sjove ved det er, at studerende er jo overordentlig realistiske, når de udtaler sig i økonomiske anliggender. De studerendes pres i økonomiske sager har igennem hele denne aktivisttid, vi har været inde i, været meget realistisk, meget koldsindigt og meget samfundsbevidst. Jeg synes, man har grund til at hæfte sig ved det.

Så skal jeg blot til slut sige, at når venstresocialisterne kommer med et forslag til en pålydende værdi af 5 milliarder kr., så har man gjort sagen én ting, nemlig en usædvanlig dårlig tjeneste, for nu vil det cykle rundt blandt befolkningen i dette land, at fuld studenteløn kan der ikke blive tale om, for det koster en 5-6 milliarder kr., og så mange penge har vi ikke. Jeg tror, at den beregning, man dér har stillet op, kun har ét ganske

klart og enkelt formål, og det er: så godt, man nu med sine ringe hartkorn kan, at skade sagen.

Kjær Rasmussen: Sammen med flertallet af andre partier deler vi den opfattelse, at ingen af økonomiske grunde må forhindres i at få den uddannelse, som den pågældende har lyst og evner til. Det er en målsætning, som de gamle partier længe har skiltet med, men det synes unægtelig, som om det har knebet med både lusten og evnerne hos disse partier, når det gjaldt om at få målsætningen realiseret.

Heller ikke denne gang skal der åbenbart gøres noget videre ved uddannelsernes demokratisering, men forskellen på nu og tidligere er, at vi denne gang har en del talmateriale, som klart belyser, at Danmark også uddannelsesmæssigt er et klasesamfund. Socialforskningsinstituttet konstaterer således i sin publikation om de 14—20-åriges uddannelsessituation, bind I, at — jeg citerer —

„Den andel af de 16—19-årige, som går i gymnasiet, er i øverste sociale lag godt 25 gange større end i det nederste sociale lag.“

Det er altså, hvad socialforskningsinstituttet har fundet ud af. Vender man sig til handelshøjskolens undersøgelser, får man at vide, at — jeg citerer igen —

„87 pct. af de studerende ved de højere læreanstalter rekrutteres fra over- og middelklasse.“

Jeg skulle lige sige, at dette citat for øvrigt er hentet fra Christensen og Bøttger Sørensens værk „De studerendes geografiske og sociale oprindelse.“

Men på denne baggrund er det altså, at VS har fremsat sit forslag til lov om uddannelsesstøtte. Vi foreslår, at støtten sættes ind allerede ved det fyldte 15. år, idet uddannelsesvalget netop foregår på dette alderstrin og de nærmest følgende. Samfundet må gøre det muligt for den unge at klare sig selv økonomisk, for kun på den måde vil han være i stand til at overvinde et eventuelt uddannelsesfremmed eller uddannelsesfjendtligt miljø. For øvrigt findes der jo stadig væk masser af hjem inden for lavt-lønsmrådet, som ikke har mulighed for at finansiere deres børns uddannelse.

Efter vores mening må støtten ydes til

[Kjær Rasmussen.]

såvel studerende som lærlinge. Den studerende af i dag må ofte påtage sig et erhvervsarbejde for at supplere de sparsomme midler, han er i stand til at opnå fra ungdommens uddannelsesfond. Dette erhvervsarbejde bevirker et kolossalt spild, idet det forlænger studietiden til skade både for kapaciteten på de højere læreanstalter og for samfundet i almindelighed; der går længere tid, inden samfundet kan drage nytte af den uddannelsessøgendes fond af viden. Dertil må man også lægge de personlige problemer, som følger af, at den uddannelsessøgende ikke får mulighed for at koncentrere sig om de uddannelsesmæssige opgaver.

Efter vores forslag skal også lærlingene have fuld uddannelsesstøtte. I dag er forholdet det, at lærlingene aflønnes skandaløst lavt. De fungerer som billig arbejdskraft for private arbejdsgivere, og er en lærling gift, ja, så er hans økonomiske vanskeligheder næsten uoverstigelige. Med vores forslag sættes han i stand til at klare de økonomiske forpligtelser, som følger med et giftermål. Han sættes endvidere i stand til at tage ophold uden for hjemmet, måske endda på et kollegium, for det har han jo ikke råd til i dag. Vedtages vores forslag — hvilket naturligvis er et forfængeligt håb, det erkender jeg — vil det bevirke, at unge under uddannelse frigøres for forældreafhængigheden, ligesom også forældre fritages for nogle af de forpligtelser, som hviler på dem.

Af lovforslaget fremgår det endvidere, at der skal være mulighed for at opnå støtte til gennemførelse af individuelt studieprogram. Med dette forslag har vi villet gøre det muligt for den uddannelsessøgende at vikle sig ud af afhængigheden af institutioner og traditioner. Endvidere findes der i lovforslaget en bestemmelse om, at der oprettes uddannelsesråd ved de enkelte uddannelsesinstitutioner. Efter vor mening bør der ikke være skel mellem lærere og elever, og det foreslås derfor, at alle ved institutionen ansatte får lige stemmeret. Herved får de uddannelsessøgende selv ansvar for, at støtten ikke misbruges.

Man kan rejse spørgsmålet: ja men vil dette forslag så ikke betyde — hvis det altså vedtages — at vi får et hav af evigheds-

studenter? Hertil er der at sige, at der allerede i forslaget er taget højde for, at dette ikke kan ske; der er nemlig en bestemmelse om, at fuld støtte kun kan ydes i en periode på højst $\frac{4}{3}$ af normalstudietiden.

Med hensyn til forslagens økonomiske konsekvenser erkender vi, at de bliver omfattende. Vi foreslår en støtte på 13.000 kr. med udgangspunkt i basisåret 1967-68. Der foretages en indeksregulering efter et for denne befolkningsgruppe beregnet pristal. Vi ønsker et særligt pristal, fordi den uddannelsessøgendes forbrug ofte vil have en anden sammensætning end det forbrug, befolkningen som helhed har. Det kan f. eks. nævnes, at udgiften til bolig har stor indflydelse på den uddannelsessøgendes økonomiske situation.

Man vil nok indvende, at i tilfældet lærlingene vil VS nu til at give støtte til de private arbejdsgivere. Dertil er bare at sige, at dersom de private arbejdsgivere friholdes for at betale, mister de naturligvis også deres indflydelse på lærlingenes forhold. En naturlig konsekvens af forslagens vedtagelse vil være, at man ophæver den uduelige mesterlære og flytter lærlingeuddannelsen over til fagskoler. Det må nu være på tide, at vi går fra oplæringsprincippet over til uddannelsesprincippet. Oplæringsprincippet er, som jeg vist før har sagt her, fra middelalderen.

Med hensyn til udgifterne for samfundet som helhed er det rigtigt, som det er konstateret, at vi har beregnet dem til at ligge på en 5-6 milliarder kr., og det glæder mig da for øvrigt meget, at ministeren og ordførere i øvrigt har sagt, at vi her dog for en gangs skyld har været realistiske. Vi erkender, at beløbet er højt, men naturligvis skal man trække et vist skatteprovenu fra, og de udgifter, man for nærværende har til ungdommens uddannelsesfond, slipper man også for i den henseende i hvert fald.

Naturligvis — og det var ikke uventet — har der lydt røster om, at vi er for fantasi-fulde, hvis vi tror, at systemet kan bære en sådan udgiftsforøgelse. Hvis partierne fastholder dette argument, er der kun at sige, at enten må de respektive partier sørge for at lave prioriteringsrækkefølgen om i dette samfund, eller også må de skaffe sig en anden uddannelsespolitisk målsætning. Set i det perspektiv er det pludselig ikke os,

[Kjær Rasmussen.]

der er urealistiske mere, så er det de partier, som kører med programpunkter, som de udmærket ved aldrig nogen sinde ville kunne opfyldes på dette systems grundlag. Det er sådan noget, man kalder for valgfæsk, tror jeg nok.

Vi anser det for uhyre vigtigt, at der i løbet af en kortere årrække træffes beslutning om et støttesystem, der giver fuld stipendiestøtte til alle under uddannelse. Vi har ikke sat nogen ikrafttrædelsesdato på forslaget, det er fuldstændig korrekt; det er netop, fordi vi gerne ville have en seriøs debat om forslaget. Jeg synes ikke rigtig, den har været der; det er, ligesom man ikke rigtig har fået læst på lektien, man har ikke rigtig fået studeret, hvad det egentlig var, vores forslag gik ud på.

Men tiden er nu inde til, at der gøres noget ved uddannelsernes demokratisering. Vores forslag vil bevirke en sådan demokratisering. Ser man godt efter, opdager man, at samtlige krav, som er stillet af Danske Studerendes Fællesråd, vil kunne opfyldes inden for forslagets rammer.

Jeg må altså anbefale tinget, at det diskuterer vores reformforslag i stedet for ministerens lapperier. For det er jo ikke andet end lapperier, ministeren er kommet med. Ministeren burde have opdaget, at der simpelt hen ikke er plads til flere lapper på de bukser, men det kommer måske først den dag, de uddannelsessøgende besætter Christiansborg. Jeg hørte røster om noget i den retning herude på pladsen forleden dag.

Nu kan man så spørge: er undervisningsministeren en regulær fedthas eller måske endog en elendig gnier, siden han nu kommer med dette helt utilstrækkelige forslag?

Lad det være sagt med det samme, at det tror vi egentlig ikke undervisningsministeren er. Vi tror end ikke, at forslaget havde set spor anderledes ud, dersom undervisningsministeren f. eks. havde heddet K. B. Andersen. For det helt afgørende er, om man er parat til at lave en ændret udgiftsfordeling i dette samfund. Er man ikke parat til det, er det flintrende ligegyldigt, hvad undervisningsministeren hedder; i den henseende bliver navnet bare til en tom skal — jeg understreger: i den henseende.

Som hovedregel gælder det, at de gamle partier i denne sal har været enige om at

arbejde på systemets grundlag, altså hele tiden tage hensyn til, hvad systemet kan bære. Resultatet bliver herefter, at det er systemet mere end personen, man skal skælde ud. Vi vil gerne være med til at skælde ud sammen med dem, der har indset, at uddannelsesstøtten sjoffes, fordi systemet ikke kan bære en virkelig demokratisering af uddannelserne.

Jeg har ikke sagt meget om ministerens forslag. Der er ingen grund til det, fordi dette forslag ganske enkelt er en fuser set i relation til, hvad det egentlig er, vi mangler. VSs forslag sætter i høj grad ministerens forslag i relief, og så kan man lade befolkningen selv dømme, hvis vi vel at mærke får vores forslag refereret; det er jo ikke altid tilfældet, ikke engang i de offentlige massemedier. Men denne gang drejer det sig jo ikke om kartoteksuvæsen eller hemmelige NATO-planer, så der er måske en chance; man kan da håbe det bedste. Jeg vil altså anbefale, at udvalget interesserer sig for vores forslag og putter ministerens forslag ned i skuffen for glemte sager.

Jeg har tid til et par replikker allerede nu. Undervisningsministeren karakteriserede vores forslag som et omvæltende forslag, som et forslag, der var ganske urealistisk. Ministeren tvivlede på, om det nu også var rigtigt, at vi kørte med det frie rådighedsbeløb; ministeren mente, at det var aldeles upædagogisk. Ja men lad mig da spørge ministeren med det samme: hvordan vil ministeren så klare den uddannelsesmæssige demokratisering? For det er jo ikke nok at stå heroppe på folketingets talerstol og gøre vores forslag til grin. Det er ikke et modargument, som vi i hvert fald er i stand til at tage særlig højtideligt. Men hvordan vil ministeren klare hele spørgsmålet omkring det frie uddannelsesvalg? Hvordan skal de forskellige barrierer overvindes? Det var det, jeg gerne ville have ministeren til at sige noget om, men det blev der ikke sagt spor om.

Hr. Knud Nielsen var inde på — og det undrer mig egentlig ikke — at VSs forslag var uden jordforbindelse; sådan skal en socialdemokratisk repræsentant måske tale. Endvidere var hr. Knud Nielsen inde på, at det kun var en skueret, men så vidt jeg kan se, er det fortsat ingen skueret, hvad vi her præsterer. Det er simpelt hen den natur-

[Kjær Rasmussen.]

lige konsekvens af det, som alle taler om, men som ingen — og altså heller ikke ved denne lejlighed — har villet gøre noget ved, nemlig dette, at ingen af økonomiske grunde skal forhindres i at få den uddannelse, de har lyst og evner til. Det er det, vores forslag går på, og hvis man ellers mener sin uddannelsesmæssige målsætning alvorligt, kommer man ikke uden om et forslag, som ligger meget nær op ad det, vi foreslår her.

Hr. Knud Bro kunne ikke rigtig forstå, at tilgangen af arbejderbørn til de højere uddannelser havde været så, jeg kan vist godt sige langsom i tempoet. Det synes jeg da egentlig er ganske enkelt. Man tør simpelt hen ikke lave den enorme gæld, som man bliver tvunget til at lave i dag, hvis man som arbejderbarn skal have en større uddannelse. Det går meget lettere i de indkomstklasser, som er vant til at operere med de høje tal. Men der er altså en barriere dér, som man aldeles ikke behøver at undre sig så meget over eksisterer.

Hr. Knud Bro sagde vist også — jeg ved ikke, om det var ved et uheld — at han var enig i DSFs pjece. Jeg ved ikke, om hr. Knud Bro så også er enig i det sidste punkt, som står på bagsiden; hr. Knud Bro kan selv læse det. Det skulle da glæde mig ganske overmåde, om det var tilfældet, for så har vores forslag lidt mere lyse udsigter fra den side.

Ja, så lige et par bemærkninger til fru Grethe Philip, som anser vores forslag for at være en provokation. Det har fru Grethe Philip naturligvis lov til. Men som jeg har sagt: hvis man virkelig også i de gamle partier tager sin egen uddannelsespolitiske målsætning alvorligt, så kommer man ikke uden om at interessere sig meget alvorligt for det, VS her har foreslået. Jeg forstår godt, at fru Grethe Philip føler et ansvar for forholdet mellem det offentliges indtægter og udgifter — det var noget i den retning, der blev sagt. Dermed sagde fru Grethe Philip egentlig ganske klart, at dette samfund ikke kan bære den demokratisering,

som man ellers taler om. Men det, jeg kunne have ønsket, var, at man havde foretaget en saglig kritik af forslaget; den udeblev.

Hr. Morten Lange mener, at vi har gjort forskellige mennesker en meget dårlig tjeneste ved at komme med dette forslag, for nu kan man jo se, hvor meget det koster at få uddannelserne demokratiseret. Ja men der er ingen, der forhindrer hr. Morten Lange i sammen med os at få gjort det muligt at få tilvejebragt et samfundssystem, som vil være i stand til virkelig at lave en demokratisk uddannelsesreform.

Hanne Reintoft: For at komme til bunds i problemerne om vor uddannelse herhjemme må man huske på, at det ikke blot er de uddannelsessøgende, der i dag stiller krav om forbedring og effektivisering af uddannelserne. Vi ser også, at arbejdsgivere og politikere i de senere år interesserer sig for uddannelsespolitikken, om end fra en helt anden synsvinkel end de uddannelsessøgende. Vi ved, at det for dem er nødvendigt at sørge for tilstrækkelig og tilstrækkeligt uddannet arbejdskraft, hvis erhvervslivets situation fortsat skal være nogenlunde gunstig. Man må huske, at inden for den umiddelbare produktionssfære står også arbejdsgivere og aktionærer magtesløse over for en proces fremkaldt af den hastigt voksende sammenfletning af produktivkræfterne, der skaber en stadig snævrere afhængighed mellem de forskellige produktionsgrene. I dag under den teknisk-videnskabelige revolution er der derfor et stigende behov for en særlig type af produktionsarbejde, der foruden en omfattende faglig-teknisk viden også besidder en høj ansvarsbevidsthed over for de maskiner, der skal betjenes, og den produktionsproces, man skal være led i.

Andre ting presser også på. Hvis de højt industrialiserede kapitalistiske lande skal følge med, er det nødvendigt at forbedre uddannelsesapparatet over en bredere front, hvis det ikke skal gå tilbage. Samtidig stiller ungdommen og andre progressive befolkningsgrupper stigende krav om en

[Hanne Reintoff.]

uddannelsesreform og er efterhånden heldigvis i stand til at vise, at der er alvor og kræfter bag deres krav.

Derfor har vi et stående dilemma for de borgerlige kræfter herhjemme. På den ene side må også regeringen erkende, at bedre uddannelseskapacitet er nødvendig for at tjene erhvervslivets interesser, og samtidig mærker man trykket fra de uddannelsessøgende unge, mens man ikke formår at opfylde deres krav. Og mellem de uddannelsessøgendes krav på den ene side og det borgerlige samfunds erkendelse af, at uddannet arbejdskraft er nødvendig, på den anden side ligger problemet.

Hvad er uddannelsespolitikens målsætning? Skal en uddannelsesreform bidrage til en stabilisering af de bestående samfundsforhold, de bestående ejendomsforhold, til en styrkelse af vort antidemokratiske samfundssystem? Eller skal den bidrage, som de uddannelsessøgende ønsker det, til en demokratisering af samfundsforholdene, være et led i et samfundsmæssigt fremskridt?

Som de uddannelsessøgende rigtigt viser, således som det har været fremme her i dag, er der stadig en meget stor skævhed i sammensætningen af de grupper, der får en uddannelse. Kun ganske få procent af de studerende kommer ganske rigtigt fra arbejderklassen, i gymnasierne kun i alt 9 pct. af eleverne, og af disse 9 pct. har de 57 pct. adspurgt erklæret, at deres største bekymring var den økonomiske belastning, de voldte deres familie. De dårlige økonomiske forhold er altså primært hindringen for, at man kan komme til at udnytte den ikke benyttede intelligensreserve, som vi ved eksisterer, og som alle i og for sig ved at vi ikke kan undvære.

Nu kender jeg godt et yndet modargument om de uddannelsesfjendtlige arbejdsmiljøer, der ikke ønsker at se deres børn i gang med en uddannelse. Påstanden holder ikke. Vi ved fra lande, hvor kollegier og uddannelsesløn er gennemført, at disse forskellige fordomme og barrierer i befolkningen hurtigt overvindes, ikke mindst hvis man samtidig afskaffer den følelse af indtrængen i privilegeredes rettigheder, som arbejderstudenten endnu af og til kan møde på universiteter og læreanstalter.

Det, at et samfunds akademikere for-

trinsvis kommer fra bestemte samfundslag, i alt overvejende grad fra de velstillede befolkningslag, medfører, som studenterrådet rigtigt gør opmærksom på, at de ledende poster ikke alene i det private erhvervsliv, men også i samfundets administration og politiske organer beklædes af mennesker fra ganske bestemte mindretalsgrupper i samfundet, og det giver vores demokrati en skævhed fra starten. Politikere ved, det er et problem; vores centraladministration er unægtelig også mærket af det. Man må være klar over, at man anvender den økonomiske adgangs begrænsning meget hårdt, ikke alene, som jeg nævnte før, med rekrutteringen til gymnasiet, men også senere på universitetet, hvor uddannelsesstøtten, som alle ved kun dækker en lille del af de faktiske leveomkostninger, bliver trukket tilbage, hvis man kommer bagefter. De, der kommer bagefter, er fortrinsvis dem, der må have mest erhvervsarbejde, og så har man den onde cirkel: de må tage endnu mere erhvervsarbejde, og mange ender med ikke at kunne gennemføre studiet. Det er en stiltiende, økonomisk adgangs begrænsning for dem, der har mindst mulighed for at få støtte hjemmefra.

Det er vigtigt at få betonet — og det er godt, det gøres af de studerende selv — at det ikke bare drejer sig om de universitetsstuderende, men lige så meget om det meget større antal af unge, der er i gang med andre former for uddannelse ved de forskellige læreanstalter, ved handelshøjskoler, og ikke mindst lærlingene. Lærlingenes krav er bestemt ikke de mindst vigtige, de hører til dem i vort uddannelsessystem, der udbyttes allerhårdest.

Selvfølge lig kan jeg helt og fuldt tilslutte mig de uddannelsessøgendes krav om egentlig uddannelsesløn til alle unge under uddannelse, en uddannelsesløn, der må gives uanset forældreindtægt og må have en sådan størrelse, at den for alle parter uhenigtsmæssige praktik med erhvervsarbejde kan lægges bort. Men samtidig vil jeg gerne understrege det dilemma, som et samfund som vort kommer i, når et sådant rimeligt og nødvendigt krav forelægges og fastholdes.

Jeg vil også gerne snakke om prioritering, men det bliver på en anden måde end hr. Knud Bro, for prioritering behøver ikke bare at betyde, at man prøver at sætte forskel-

[Hanne Reintoft.]

lige sociale grupper, der trænger til hjælp, op mod hinanden og siger: hvis der skal være til studenterne, bliver der ikke til børneforsorgen osv.; det er en helt anden form for prioritering, det drejer sig om. Pengene kan og skal skaffes, det er bare spørgsmålet hvordan. For det ligger vel nogenlunde fast, at vi herhjemme ikke kan stramme personbeskatningen for det store flertal af befolkningen væsentligt mere. Enkelte grupper kan beskattes betydelig mere effektivt, men det løser næppe problemet helt. Aktieselskabsbeskatningen og erhvervsbeskatningen i det hele taget samt formuebeskatningen kan strammes, men her må man også indse, at det bl. a. bør anvendes til at lette skatte trykket på de hårdt beskattede lave lønmodtagerindkomster.

Hvis pengene til en uddannelsesreform indeholdende anstændige økonomiske vilkår i form af studieløn skal skaffes, må samfundet derfor tvinges til at prioritere opgaverne. Man må prioritere, om der skal bygges storlufthavne og broer eller universiteter og kollegier. Man må gøre sig klart, at man må prioritere, om man vil opretholde et kostbart militærvæsen, om man vil opretholde afsætningsmarkeder, der byder så dårlige vilkår, at der for forskellige erhvervsgræne kræves stor statsstøtte, og man må prioritere, om man stadig vil lade planløshed råde i landets produktion og handel med deraf følgende forringede økonomiske muligheder. De uddannelsessøgende skal fastholde deres krav med størst mulig vægt, men de slipper ikke for i denne fastholden af kravene at deltage i diskussionen om samfundets form og om dets prioritering af sine opgaver. Det er en diskussion, der må føres ikke alene mellem studenter og politikere, men også mellem studenter og befolkning, fordi der er meget i den forbindelse, der skal forstås og accepteres af befolkningen.

Andre undersøgelser fra socialforskningsinstituttet har f. eks. vist os, at folkepensionisten, som vi i øvrigt alle finder for ringe stillet, faktisk har det økonomisk bedre og tryggere end lavtlønsarbejderen med 3 eller flere børn. I samme situation vil den unge med uddannelsesløn komme. Det vil være rimeligt og rigtigt, at et sundt samfund investerer i uddannelsen og giver de unge

mulighed for at leve anstændigt imens. Men problemet bliver, hvordan det i et samfund som vores skal kunne forstås af dem, der ude i produktionen skal tjene pengene og samtidig skal være endnu ringere stillet.

Det er urimeligt, at vi herhjemme klager så meget over vores store sociale udgifter, og at der henvises til, at befolkningen har tunge byrder. Hvis vi prioriterede rigtigt, behøvede det ikke at være så tungt, for vi har jo en meget gunstig befolkningssammensætning. Når man ser på befolkningssammensætningen i f. eks. nogle af de krigsramte lande, hvor man har gennemført en uddannelsesløn, vil man se, at for visse landes vedkommende er 33 pct. af befolkningen pensionister og andre 33 pct. er under uddannelse, således at kun en tredjedel er ude i produktionslivet og faktisk skal forsørge de andre. En sådan situation er vi på ingen måde i, og derfor skulle vi have chancen for, hvis vi prioriterede rigtigt, at skabe de rigtige muligheder.

Jeg er enig i, at landets uddannelses-system må være i fokus; det er nødvendigt for samfundets fremtids skyld, og det er nødvendigt for vores beskedne demokratis skyld. Det er nødvendigt, at de uddannelsessøgende atter og atter genfremsætter og fastholder deres krav, men det er samtidig nødvendigt, at de stadig holder sig problematikken klar: hvordan skal opgaverne prioriteres, og hvordan skal de samfundsgrupper stilles, der skal bære byrderne, og hvordan gør man det muligt og acceptabelt at bære disse byrder? Vi ved, at der er visse ting i vores samfund, som vi ikke kan rette: trods uddannelsesløn kan man ikke lægge særlig faste rammer for f. eks. akademikerens lønplacering efter endt uddannelse. Jeg tror ikke som hr. Morten Lange, at det er klart med at holde lønniveauet nede, bare man kommer ud af låneordningen. Mange mindre velstillede argumenterer på den måde, at får man fuld uddannelsesløn, må det efterfølges af en forpligtelse dels til at bruge uddannelsen, dels til at holde igen på lønkravene; diskussionen pågår jo også i studenterkredse. Men det er romantik at tro, at man i et samfund som vort kan holde de veluddannedes løn nede. I vort samfund er og bliver arbejdskraften en vare, der altid kan sælges til markedspris, og vi

[Hanne Reintoft.]

formår ikke at holde igen på de høje lønninger ude i erhvervslivet til visse privilegerede og veluddannede grupper. Ønsker disse grupper at vise deres solidaritet med de dårligere lønnede, gøres det kun ved, at de i kraft af deres privilegium søger at trække de lavtlønnedes lønniveau op, og ikke ved, at de selv laver mere eller mindre barnlige foranstaltninger til hjælpeaktioner eller til at holde deres egen løn nede. Vi kan heller ikke regulere, om en dyr og god uddannelse bruges. Kvinderne er her især kostbare for vort samfund, fordi ikke alle går i arbejde efter endt uddannelse. På den anden side kan vi ikke sige, at vi byder den udeerhvervende kvinde den sociale service, de advancementsmuligheder osv., der gør, at vi kan rejse et berettiget krav om, at hun skal i arbejde.

Jeg er enig i det, der står i bemærkningerne til VS-forslaget om, at mesterlæren snart bør afskaffes, og at hele problematikken omkring lærlingenes uddannelsesløn så bliver enklere. Lad mig dog tilføje, at så længe mesterlæren består, kan man ikke umiddelbart begunstige arbejdsgiverne yderligere ved helt at forære dem deres i forvejen billige arbejdskraft, og at så længe man har mesterlæren, må lærlingenes lønkrav om 265 kr. om ugen fastholdes. Det er ikke lykkedes under overenskomstforhandlingerne, og lovgiverne burde nok overveje, når nu uddannelsesstøtten til lærlingene er så ringe, om vi ikke skulle skride ind her.

I det hele taget mener jeg, at erhvervslivet skal bære sin del af byrderne ved den uddannelsesreform, der må og skal komme, af den simple grund, at forbedrede uddannelsesmuligheder er nødvendige. Hvis erhvervslivet skal klare sig, er det også rimeligt, det investerer. Det er lidt af en barne-tro at tro, at bare det hele bliver flyttet over på skattebilletten, er det ordnet; de store skattemængder kommer jo ind fra de ganske almindelige og tit lavtlønnede lønmodtagere.

Lad mig konkludere ved at sige: ministerens forslag er aldeles uacceptabelt. Det indeholder kun en vis sikring af, at ungdommens uddannelsesfonds muligheder ikke undergår en yderligere forringelse, og det lægger alt for megen vægt på de lånemuligheder, som vi har fået undersøgt og har fået

sikkerhed for ikke af befolkningen føles som en rimelig og stimulerende form for uddannelsesstøtte. De uddannelsessøgendes forslag må gennemføres, men det kræver samtidig, at en indviklet problematik i forbindelse hermed også tages op af de studerende, og at man arbejder med på at løse problemerne.

Et forbedret uddannelsessystem med lige adgang for alle til alle uddannelser, ikke bare i ord, men i virkelighed, vil kunne betyde et vist skridt i retning af den øgede demokratisering, som vistnok alle også her i denne sal er blevet klar over er et stigende krav i befolkningen og et krav, befolkningen sætter stigende magt og udtryksevne bag.

Men situationen inden for vort uddannelsessystem forstås først rigtigt, når vi tager vort udgangspunkt i erkendelsen af sammenhængen mellem uddannelsessystemet og de bestående besiddelses- og magtforhold i samfundet. Her finder vi årsagen til, at uddannelsen fortsat ensidigt tilgodeser de privilegerede gruppers interesser, og at en virkelig tidssvarende uddannelsespolitik ikke kan blive fuldt tilgodeset, før magtforholdene i samfundet ændres. Den, der forsømmer analysen heraf, af den udeblivende uddannelsesreform og af de bestående magt- og ejendomsforhold, og blot opererer med begreber, der er uklare eller neutrale over for de forskellige samfundsgrupper, har meget ringe muligheder for overhovedet at nå resultater, for at blive hørt nogen af stederne. Hvis ungdommen vil have indflydelse svarende til sin talmæssige styrke, må den derfor også lave den analyse og have det rigtige udgangspunkt for at kunne stille kravene med de rigtige præmisser og kunne komme til den rigtige konklusion.

Niels Jørgen Nielsen: Når jeg har bedt om ordet, skyldes det ikke på nogen måde uenighed i det, der er fremført af mit partis ordfører, hr. Enggaard — jeg vil endda sige tværtimod, jeg giver det min fulde tilslutning. Men jeg vil gerne fremsætte et par bemærkninger i forbindelse med lovens administration. Det gælder for det første de såkaldte bruderklæringer, som jo i de senere år er vokset til et betænkeligt antal. Ved Københavns universitet udgjorde de pr. 1. september 1968 7 pct. af samtlige førstestgangsansøgninger.

[Niels Jørgen Nielsen.]

Hr. Enggaard har allerede rejst det spørgsmål, om den gældende administrationsform i tilstrækkelig grad sikrer, at fordelingen af støtte på dette grundlag virkelig sker i overensstemmelse med lovens ånd, der jo sigter på de ulykkelige forhold, hvor der er så store uoverensstemmelser imellem forældre og børn, at forældrene trods økonomisk formåen nægter at yde børnene støtte til uddannelse. Jeg finder det ikke tilstrækkelig betryggende, at stipendienævne i adskillige tilfælde finder sig tilfredsstillet, blot der foreligger en erklæring på tro og love fra tredjemand, og jeg finder det helt uacceptabelt, at forældre, der ikke anerkender, at de har brudt med deres børn, og som ønsker at betale for børnenes uddannelse, ikke kan få oplyst, hvem der har underskrevet den tro og love-erklæring, der skaber grundlaget for, at børn i visse tilfælde, selv om forældrene er forholdsvist velstående, kan opnå støtte. Jeg finder dette så meget mere urimeligt, som de penge, der bevilges på et sådant grundlag, unddrages andre og mere trængende unge. Den af hr. Enggaard omtalte politisag i Århus har givet indtryk af, at også blandt studenter finder man, at der er noget galt med den måde, hvorpå ordningen med bruderklæringerne administreres.

Der er endvidere et enkelt forhold i forbindelse med lovens bestemmelser om ansøgernes studieaktivitet, som giver mig anledning til et par bemærkninger.

I anledning af et af mig stillet spørgsmål udtalte undervisningsministeren her i tinget den 11. december forrige år, at ministeren anså det for givet, at et par konkrete tilfælde, som jeg havde angivet i mit spørgsmål, ville blive undersøgt af de respektive stipendienævne. Så vidt jeg er orienteret, er dette i hvert fald sket for stud. psych. Finn Madsens vedkommende, men med det overraskende resultat, at han trods sine offentlige udtalelser om, at han overhovedet ikke arbejder med andet end revolution, fortsat nyder godt af støtte fra uddannelsesfonden. Jeg håber, at stipendienævnets afgørelse i dette tilfælde er udtryk for, at man har dokumentation for, at Finn Madsen trods sine udtalelser virkelig giver sig af med sit psykologiske studium. Men jeg tror, at det under alle omstændigheder vil være meget nyttigt,

at offentligheden fra undervisningsministeren eller fra stipendienævnets ansvarlige får oplysninger om, hvordan det i virkeligheden forholder sig.

Jeg er klar over, at en vurdering af de enkelte studerendes studieindsats er meget vanskelig, men så meget des mere grund er der jo til at tage dette spørgsmål alvorligt og finde frem til de bedst mulige administrationsformer. Jeg er glad for, at undervisningsministeren i fremsættelsen anfører, at det i forbindelse med den forestående større lovrevision er hensigten at indføre en ny administrationsform, og jeg håber, som hr. Enggaard allerede har givet udtryk for det, at undervisningsministeren vil gøre sin indflydelse gældende på dette område allerede under de nugældende forhold.

Ja, jeg er forberedt på, at disse bemærkninger i visse kredse vil blive taget meget unødigt op. Derfor skal jeg slutte dette mit lille indlæg med at erklære, at jeg ikke er modstander af støtte til ungdommen, jeg er ikke modstander af forøget støtte til ungdommens uddannelsesfond, men jeg finder det af mange grunde nødvendigt med en effektiv indsats for at undgå misbrug.

Camre: Det, der kalder mig herop, er undervisningsministerens bemærkninger om et valg i Århus, hvor kun 18 pct. af de studerende gik ind for studenterløn. Jeg vil gerne gøre undervisningsministeren opmærksom på, at der ikke var tale om et valg. Det var en repræsentativ stikprøve, som i øvrigt kritiseres ganske stærkt af de studerende ud fra et statistisk synspunkt, nemlig det, at spørgsmålene til denne stikprøve var det, man kalder styrede. Endvidere må man lægge mærke til, at stikprøven blev foretaget i oktober-november 1968, mens der fandt et rådsvalg sted den 27.-28. november, hvor disse problemer indgik meget stærkt, og her var der ca. 60 pct.s tilslutning til kravet om uddannelsesløn.

Må jeg i øvrigt sige, at jeg naturligvis ikke mener, at det er de nuværende studerende, der alene skal afgøre, hvorledes uddannelsesstøtten skal være. For det første fordi de i forvejen er privilegerede; det er jo, som vi ved fra de analyser, der foreligger, i overvejende grad såkaldt rige folks børn og bedre stillede folks børn, mens de, som har behov for ændrede regler for støtten, er dem,

[Camre.]

der ikke er særlig stærkt repræsenteret i dag. Endvidere kan man tilføje, at der indgår langt videre samfundsmæssige hensyn end de synspunkter, der alene bliver gjort gældende fra de studerendes side.

Undervisningsministeren (*Helge Larsen*):

Jeg skal gerne begynde med at takke hr. Camre for den oplysning, han gav. Jeg mener nu ikke, at jeg har talt om et valg i Århus, jeg mener at have sagt en undersøgelse; det er i hvert fald sådan, jeg har opfattet den. Har jeg sagt valg, har jeg sagt forkert; jeg er klar over, at det er en undersøgelse, der er foretaget. Jeg tror også, jeg sagde, at man naturligvis skal være forsigtig med at lægge for meget ind i en sådan enkelt undersøgelse.

Jeg vil så gå over til, hvad der er blevet sagt af ordførerne, inden jeg fremsætter nogle mere principielle bemærkninger.

Jeg vil gerne begynde med at takke hr. Knud Bro, hr. Enggaard og fru Grethe Philip for tilslutning til regeringens forslag, og jeg vil takke hr. Knud Nielsen for de oplysninger, vi fik. Jeg forstod, at socialdemokratiet nærmest tilsluttede sig de uddannelsessøgendes mindretalsindstilling i von Eyben-betænkningen. Jeg forstod også, at man er klar over, at der ikke gennemføres en omfattende reform fra det ene år til det andet, og jeg påskønner denne besindighed i stemmeføring og i stillingtagen. Vi får nok lejlighed til at drøfte dette på et senere tidspunkt under udvalgsarbejdet.

Hr. Knud Nielsen stillede mig det direkte spørgsmål, om fordelingen af de 25 mill. kr. til elevuddannelserne er sket efter et skøn. Det er den ikke. Det er ved denne fordeling tilstræbt at stille de pågældende grupper, altså de i stk. 2, 3 og 4 i lovens § 1 nævnte, sådan, at de har den samme procentvise dækning i forhold til von Eyben-udvalgets støtteramme. Det er en beregning, der er vanskelig at lave, men det er det, der er tilstræbt med denne fordeling.

Til hr. Knud Bro vil jeg gerne bemærke, at jeg ikke på stående fod kan sige, hvad der ville ske, hvis banker og sparekasser selv kunne fastsætte det beløb, som de kunne låne ud mod statsgaranti til studerende. Man kan vel se én konsekvens af det, nemlig at der ville blive givet flere penge som lån,

og at man vel ikke ville have den samme kontrol med det, som man har nu. Man ville altså også være i den lidt ejendommelige situation, at staten garanterede for et lån, som ikke er maksimeret. Derfor tror jeg nok, at det er en tanke, som skal tænkes lidt grundigere igennem, før der tages stilling til den; men jeg vil naturligvis gerne være med til at tænke den igennem og drøfte den under udvalgsarbejdet.

Hr. Enggaard var inde på spørgsmålet om bruderklæringer. Disse bruderklæringer er, som hr. Enggaard også rigtigt sagde det, indført for at hjælpe studerende, som er i den situation, at de ikke har nogen art af forbindelse med deres forældre, hvor der foreligger et regulært brud, og hvor man altså ikke ville kunne yde dem stipendie- eller lånestøtte, medmindre man havde en sådan erklæring. De er altså lavet for at hjælpe i meget få og ganske specielle tilfælde. Det er rigtigt — det kan vist ikke bestrides — at der har været en tendens til, at disse erklæringers antal er vokset ganske betydeligt, og i offentligheden er der nok en fornemmelse af, at tanken — jeg har i alt fald mødt den — med bruderklæringer er, at blot man erklærer, der eksisterer et brud, kan man få stipendier og lån uanset forældrenes indtægt. Dette er ikke tanken med bruderklæringer og har aldrig været det, og sådan kan og bør de ikke kunne bruges.

Men jeg vil meget gerne tage spørgsmålet op til drøftelse under udvalgsbehandlingen, fordi jeg er klar over, at der er en vurdering af det i offentligheden, som er meget uheldig, og foreligger mange misforståelser i forbindelse dermed, og jeg vil derfor også gerne være med til at overveje, om man skulle gå til at afskaffe denne ordning, der er indført for at hjælpe unge, som er i virkelige vanskeligheder. Det spørgsmål, der så vil stå tilbage, hvis man afskaffer de omstridte erklæringer, vil være: hvordan hjælper man så efter de almindeligt gældende regler i de tilfælde, hvor en sådan hjælp virkelig er påkrævet? Men jeg erklærer mig altså meget villig til at drøfte det under udvalgsarbejdet.

Der er under debatten her i dag gjort en række bemærkninger om demokratiseringen af vort uddannelsessystem og demokratiseringen af adgangen til de højere uddannelser, og jeg er naturligvis enig med de ordførere, der har talt for en sådan demokrati-

[Undervisningsministeren.]

sering. Hr. Knud Nielsen citerede, hvad jeg har skrevet for 4 år siden. Det vil jeg gerne stå ved stadig væk. Jeg skal vende tilbage til det og belyse det lidt nærmere på et senere punkt i det, jeg vil sige her, men blot lige sige, at det forekom mig, at hr. Knud Bro, i øvrigt også andre ordførere, men måske nok stærkest hr. Knud Bro, fremhævede, at demokratiseringen af uddannelse ikke bare er et spørgsmål om økonomi og et spørgsmål, som klares med en enkelt lov, altså i dette tilfælde loven om ungdommens uddannelsesfond. Det er et langt mere omfattende problem, et problem, der — skal man sige — knytter sig til vanskelighederne måske ved at gå fra ét uddannelsesmiljø over til et andet. Det hænger utvivlsomt sammen med, at vi stadig væk trods væsentlige forbedringer i de senere år har skel inden for vort uddannelsessystem, og jeg tror, hr. Knud Bro har ret, når han siger, at det i virkeligheden begynder helt nede i de yngste klasser i folkeskolen.

Jeg nævner dette, ikke fordi vi skal tage nogen stor debat om det på dette tidspunkt — det kan heller ikke klares — men fordi det skal fremhæves, at det ikke bare er et spørgsmål om stipendier og lån eller udelukkende stipendier, som nogle vil mene; det er også et spørgsmål om grundlæggende træk i helt andre forhold, som er berørt herved.

Til hr. Morten Lange skal jeg kun gøre en enkelt bemærkning eller et par enkelte bemærkninger. Hr. Morten Lange erindrede om, at daværende undervisningsminister Jørgen Jørgensen i 1961 gennemførte en firdobling af ungdommens uddannelsesfond, og hr. Morten Lange drog deraf den konsekvens, at man skulle tage en sådan firdobling i store spring, og det skulle gøres nu. Nu tror jeg, hr. Morten Lange er så meget matematiker og formentlig også så meget økonomisk realpolitiker, at han vil kunne se forskellen på en firdobling i 1961, fra 20 mill. kr. til, hvis jeg ikke husker galt, omkring 80 mill. kr., og en firdobling nu, hvor det ville betyde en stigning fra 250 mill. kr. til 1 milliard kroner på én gang. Jeg tvivler på, at hr. Morten Lange mener, at det kan lade sig gøre at foretage en firdobling på dette tidspunkt og i ét spring.

Må jeg i øvrigt sige til hr. Morten Lange i anledning af de bemærkninger, han fremsatte om von Eyben-udvalget og det arbejde, der er gjort dér, at jeg deler absolut ikke hans nedvurdering af det arbejde, som er gjort af udvalget. Der er gjort et fremragende stykke arbejde og lagt et udmærket materiale frem som grundlag for de reformer, der skal gennemføres i de kommende år, og den nedvurdering, som her fandt sted, måske ganske særligt af udvalgets formand, professor von Eyben, finder jeg ganske urimelig.

Til hr. Niels Jørgen Nielsen har jeg vist sagt det, der skal siges i forbindelse med brud-erklæringerne. Jeg skal ikke indlade mig på her at diskutere en enkelt studerendes forhold. Som jeg har sagt tidligere: er der kommet ting frem offentligt, som berettiger, at stipendienævnet tager en sag op på ny, går jeg ud fra, at den bliver taget op, og er der grundlag for at ændre en tidligere truffen afgørelse, går jeg ud fra, at den bliver ændret.

Men så vil jeg i øvrigt gerne gøre nogle mere principielle bemærkninger om det, som vi drøfter her i dag, og det, som vi vil komme til at drøfte mere i de kommende år.

Det er blevet sagt hyppigt i de sidste uger, at regeringen er ungdomsfjendsk. Før jeg går lidt nærmere ind på det, er der en almindelig betragtning, som jeg gerne vil fremhæve. Det er ikke regeringens opgave i særlig grad at varetage nogen enkelt gruppes synspunkter eller interesser; det er dens opgave at føre en samfundsbetonet politik, hvor der inden for givne økonomiske rammer tages et rimeligt hensyn til alle grupper. De, der taler højt og formår at vække opsigt omkring sig i TV og presse, har ikke derfor krav på særlig hensyntagen. Der er andre grupper end de uddannelsessøgende, der skal tages hensyn til. Jeg kunne nævne mange, som ikke har så stor bevågenhed som de uddannelsessøgende, f. eks. de evnesvage, nervepatienter, andre fåtallige grupper, som må leve under forhold, der kræver forbedringer. Og jeg gentager: det er ikke regeringens opgave at begunstige nogen gruppe.

Når det er sagt, vil jeg gerne belyse, hvordan det forholder sig med den påståede ungdomsfjendtlighed hos den nuværende regering. Vi står nu over for en udbygning

[Undervisningsministeren.]

af loven om ungdommens uddannelsesfond med 50 mill. kr., hvortil kommer en øget adgang til statsgaranterede lån til uddannelse på mindst andre 50 mill. kr. Der er fremsat forslag om, at studieafgiften ved seminarier skal bortfalde. Det er en lettelse for de uddannelsessøgende på i hvert fald 10 mill. kr. Der er fremsat forslag om nye tilskud til private skoler, som betyder en forbedring af tilskuddene og dermed mulighed for lavere betaling for opholdet på disse skoler. Der blev i sidste folketingssamling bevilget 1.250 mill. kr. til udbygningen af de tre universiteter indtil 1976, og vi skal i år lovgive om yderligere udbygning af centre for højere uddannelse. Udbygningen af uddannelsesinstitutioner som Danmarks tekniske højskole, landbohøjskolen, handelskoler, tekniske skoler, gymnasier og HF-kurser fortsætter efter de planer, der er lagt, og jeg kunne nævne adskillige andre områder, hvor uddannelsessystemet udbygges.

Det er på denne baggrund helt urimeligt at tale om, at der føres en politik, som er fjendtlig over for uddannelsen og over for de unge. Vi kunne måske alle ønske, at det skulle gå endnu hurtigere, men vi har økonomiske rammer, der skal overholdes, og vi har ikke så mange lærere at sætte ind på de opgaver, som vi gerne ville kunne sætte ind. Men at kalde det fjendtligt over for uddannelse og ungdom er åbenlyst urimeligt. Og så gentager jeg, at de uddannelsessøgende må forstå, at de ikke er de eneste, der har krav på forbedringer. De har heller ikke grund til at være utilfreds med den prioritering, der sker. Undervisningsministeriet har i budgetforslagene en stigning på 48 pct. af de samlede udgifter fra 1968-69 til 1972-73. Det er en stigning, der er større end for noget andet ministerium bortset fra udenrigsministeriet, hvor den særlig hurtige udbygning af hjælpen til udviklingslandene giver en højere procentvis stigning, men beløbsmæssigt en langt mindre stigning.

Jeg har her kun nævnt de store opgaver på uddannelsesområdet. For en samfundsøkonomisk vurdering skal de sammenholdes med ønsker om store offentlige bevillinger på andre områder: sygehuse, socialforsorg, trafikvæsen, broer, flyvepladser, opgaver, der også er overordentlig vigtige. Man må nødvendigvis foretage en afvejning af, hvor

hurtigt man kan gennemføre alle disse store opgaver, og i hvilken rækkefølge det bør ske. Det er netop det, der er tanken i regeringens perspektivplanlægning, som er under udarbejdelse just nu. Ikke mindst de unge studerende, de unge aktivister, der så hyppigt taler om, at deres uddannelse skal være mere samfundsrelevant, burde være de første til at kunne se sammenhængen mellem de mange opgaver her og udbygningen af ungdommens uddannelsesfond. Vil man se samfundsrelevant på problemerne, kan man ikke trække et enkelt problem frem, som man er særlig interesseret i, og give det en altovervejende dominans, sådan som den demonstration, der fandt sted foran Christiansborg for et par dage siden, gjorde det. Det er udtryk for en ensidighed, som jeg ikke kan acceptere, og som regeringen ikke kan acceptere. Vi må anlægge en helhedsbetragtning på de opgaver, der skal løses.

Det lovforslag om revision af ungdommens uddannelsesfond, som regeringen har fremsat for 1969-70, indeholder en udbygning af den bestående ordning, herunder, som jeg allerede har nævnt, en vis hensyntagen til von Eyben-udvalgets planer for støtten til elevuddannelser. Det er ganske overensstemmende med, at jeg ved betænkningens offentliggørelse sagde, at der ikke kunne blive tale om at begynde en egentlig overgang til et nyt system for finansåret 1969-70, at en sådan overgang tidligst kunne ske 1970-71 eller 1971-72, og at der måtte blive tale om en gradvis reform. En overgang fra de nuværende ca. 250 mill. kr. årlig til ungdommens uddannelsesfond til ca. 1.000 mill. kr. årlig er ikke mulig i en kort periode. Jeg sagde videre ved den lejlighed, hvor von Eyben-udvalgets betænkning blev offentliggjort, at vi omgående ville gå i gang med forberedelserne til administrationen af en nyordning. Det er sket, og forhandlinger med administrationsrådet herom skrider frem.

Når vi dernæst skal drøfte den videre fremgangsmåde, må der tages stilling til, om målet skal være en uddannelsesløn, som ønskes af de studerendes repræsentanter i udvalget, eller en kombination af stipendier og lån. Det vil i alie tilfælde vare mange år, før de økonomiske forudsætninger for en uddannelsesløn er til stede, og det er meget tvivlsomt, om der vil være flertal i befolk-

[Undervisningsministeren.]

ningen for uddannelsesløn. Personlig er jeg ikke tilhænger af den. Den eneste realistiske mulighed er, tror jeg, at bygge på en kombination af stipendier og lån. Der rejser sig da det spørgsmål: hvor tidligt i uddannelsen skal der være adgang til stipendier, og på hvilket alderstrin skal kombinationen af lån og stipendier begynde? Hvad det første spørgsmål angår, mener jeg, at stipendier fra ungdommens uddannelsesfond tidligst skal begynde med undervisningspligtens ophør, og da vi formentlig står over for beslutning om udvidelse af undervisningspligten, finder jeg det ikke rigtigt at udbygge stipendieordningen på 8. og 9. klassetrin. Hvad der måtte være behov for af støtte til unge i den undervisningspligtige alder, må være et anliggende for familiepolitikken.

Von Eyben-udvalget lader stort set adgangen til at opnå studielån indtræde ved 21 års alderen. Ved en nedsættelse af myndighedsalderen vil det, som det jo allerede har været berørt her i dag, formentlig være rigtigt også at sænke denne grænse. Dog bør der være adgang til lån allerede før myndighedsalderens indtræden, hvis den pågældende er nået til videregående uddannelse. Det er der i øvrigt adgang til under den nugældende ordning.

Stipendierne må, mener jeg, være transgbestemte for ikke-myndige og også for ældre uddannelsessøgende, indtil det bliver muligt at gå over til de af von Eyben-udvalget foreslåede grundstipendier, men man må gøre sig klart, at en sådan overgang vil ligge et godt stykke ud i fremtiden. Når stipendiemassen er begrænset, må det være rigtigt at fordele den efter et transgkriterium, og her er vi så ved et andet centralt punkt i en reform, nemlig spørgsmålet om, hvornår støtten til de uddannelsessøgende kan ydes uden hensyn til forældreindtægt. Der er et udbredt ønske både hos de uddannelsessøgende og hos andre om at få indført uafhængighed af forældreindtægt tidligere end nu. Det er et forståeligt ønske, men det er også et meget kostbart ønske at opfylde, og det

kan ikke opfyldes i løbet af kort tid. Jo større en del af støtten der ydes som lån, jo lettere vil det antagelig være at nå frem til uafhængighed af forældreindtægt. Vi har den jo delvis ved de nuværende statsgaranterede lån i banker og sparekasser, og det skal vi nok indstille os på at fortsætte med en god tid.

Jeg vil dog meget stærkt argumentere for, at vi snarest går over til, at lån fra ungdommens uddannelsesfond bliver af den af von Eyben-udvalget foreslåede lånetype I. De nuværende lån fra ungdommens uddannelsesfond er rentefrie, indtil de er tilbagebetalt, medens den foreslåede lånetype I kun er rentefri i studietiden. En foretagen beregning viser, at statens rentetab på denne foreslåede type lån kun er 18 pct. af lånemassen, medens statens rentetab er omkring 43 pct. af lånemassen på de nuværende lån fra ungdommens uddannelsesfond. Statens driftsomkostninger på lånetype I vil altså være væsentlig mindre end driftsomkostningerne ved de nuværende lån, men naturligvis vil den aktuelle udbetaling være den samme.

Sammenfattende vil jeg gerne sige, at man realistisk skal indstille sig på, at støtten fra ungdommens uddannelsesfond fortsat skal være en blanding af stipendier og lån, og at reformen af den må foretages gradvis. Man kan stile efter at gennemføre von Eyben-udvalgets flertalsindstilling fuldt ud, og det vil jeg gerne gøre, men aldeles afgørende for, i hvilket tempo det kan ske, og i hvilken rækkefølge og udstrækning man vil indføre de nye principper, er det, hvilke økonomiske midler samfundet kan stille til rådighed til løsning af denne del af påtrængende samfundsopgaver. Vi er dermed, som jeg tidligere sagde, ved det store og komplicerede spørgsmål om afvejning af opgavernes betydningsfuldhed og om mængden af de statsmidler, der er til rådighed. Det forudsætter igen, at den tidligere nævnte planlægning på lang sigt er tilendebragt. Det er den ikke endnu, og regeringen kan derfor ikke på indeværende tidspunkt fremsætte

[Undervisningsministeren.]

et forslag om en langsigtet reform af ungdommens uddannelsesfond omfattende også en tidsplan for reformens gennemførelse. En sådan reform vil selvsagt kun kunne gennemføres gradvis, og regeringen arbejder med udarbejdelsen af en sådan langsigtet plan forhåbentlig til fremsættelse i næste folketingssamling.

Knud Nielsen: Jeg fandt ikke i den meget lange forklaring og de mange opremssninger, som undervisningsministeren her kom med, nogen acceptabel undskyldning for at udskyde reformen. Der er talt meget fra forskellige ordføreres side og også fra undervisningsministerens side om nødvendigheden af en prioritering af opgaverne. Nu er det jo sådan, at den økonomiske vækst for over halvdelens vedkommende skyldes øget uddannelse og udvidet forskning. Det vil sige, at det er forudsætningen for, at vi kan få alle de andre ønsker opfyldt og løst alle de øvrige samfundsopgaver, og det er en forudsætning for, at hr. Knud Bro kan få de efterlyste toiletter.

Undervisningsministeren udtrykte sin tilfredshed med, at jeg som socialdemokratiets ordfører havde givet udtryk for, at vi forstod, at en reform ikke kunne gennemføres på én gang. Det er da klart, vi er realister. Men netop fordi den ikke kan gennemføres på én gang, er det så uhyre vigtigt, at vi får begyndt på den nu.

Endvidere sagde undervisningsministeren, at demokratiseringen af adgangen til uddannelse ikke alene er et økonomisk problem. Det kan jeg naturligvis heller ikke være uenig med undervisningsministeren om, men det er jo sådan, at får vi først det problem ryddet af vejen — og det har vi muligheder for over en årrække — kan vi tage fat på og koncentrere os om de øvrige problemer, som er meget store, altså de miljømæssige og traditions-mæssige hindringer for uddannelsen.

Adskillige af ordførerne og også undervisningsministeren brugte her gentagne gange udtrykket studenterløn. Jeg ved ikke, hvad formålet er med at bruge det udtryk. Er det formålet at skabe skel efter princippet: del og hersk? Det er nemlig interessant at se, at ingen af de uddannelsessøgendes organisationer taler om studenterløn. De taler om

fuld stipendiestøtte eller uddannelsesløn, fordi de ønsker en ordening omfattende alle kategorier af uddannelsessøgende. Det er udtryk for solidaritet mellem disse kategorier. Den ene gruppe søger ikke at skrabe mere til sig på den andens bekostning. Det er et udtryk for den samme solidaritet, vi så her forleden dag, i onsdags, hvor arbejdsmændene sluttede op om demonstrationen herude på slotspladsen. Jeg synes, det er en solidaritet, som lover godt for fremtiden, når disse unge er færdiguddannede og kommer ud i erhvervslivet. Holder den så langt, så vil det betyde en glædelig ændring af de bestående forhold.

Hr. Knud Bro sagde, at før man gennemførte en udbygget støtteordning, måtte man løse strukturproblemet. Jeg er ikke enig i den betragtning, og til illustration af, at de to ting i hvert fald skal ske samtidig, vil jeg gerne sige lidt om forholdene ved det medicinske fakultet. Her er der nemlig gennemført en ny studieordning. Her har man løst strukturproblemet med en forprøve efter første år og eksamen efter andet og tredje år — de udgør tilsammen 1. del — og 2. del er ligeledes opdelt i en forprøve efter første år og endelig embedseksamen efter 2½ år. Den ordening skulle give en bedre mulighed for planlægning af undervisningen. Der er så samtidig blevet indført ret stramme tidsgrænser for gennemførelsen af disse prøver og eksaminer. Disse tidsgrænser forudsatte en effektiv studietid, det vil sige, at de umuliggjorde erhvervsarbejde ved siden af studierne. Det vil igen sige, at man her har gennemført en studieordning, som forudsætter, at de studerendes økonomi i studietiden er sikret. Denne sikring skulle opnås gennem den reform, som nu udskydes. Resultatet er, at dette studium i endnu højere grad end andre bliver et studium for velstillede folks børn. Det er muligt, at en adgangs-begrænsning er nødvendig, men så må den i hvert fald ikke baseres på sociale og økonomiske kriterier. I øvrigt har man ved det medicinske fakultet allerede måttet dispensere fra disse tidsgrænser, som er en nødvendig forudsætning for en effektiv studieplanlægning. Man giver nu studerende op til et halvt års orlov, hvis de kan dokumentere det, man kalder presserende økonomiske problemer. Der er givetvis en sammenhæng i disse ting. Der

[Knud Nielsen.]

kan nemlig ikke gennemføres en effektiv studieplanlægning, før de uddannelsessøgende er sikret dækning af deres leveomkostninger under studierne.

Med hensyn til kontrol med studieaktiviteten, som enkelte har været inde på, er jeg enig i, at en sådan er nødvendig og naturlig, når det offentlige dækker en væsentlig del af omkostningerne.

Jeg synes også, at når man diskuterer uddannelsesstøtte, og hvad f. eks. en fuld stipendieordning vil koste det offentlige, og om vi har råd til det, er det relevant at se på, hvilke direkte offentlige omkostninger pr. kandidat der i øjeblikket er forbundet med de forskellige højere uddannelser. Jeg vil her nævne 5 af de dyreste. Det er efter standarden i 1965-66, og de tal, jeg opgiver, er i 1965-priser. Det kostede det offentlige at uddanne en dyrlæge 356.000 kr.; det regner man med hurtigt kommer op på $\frac{1}{2}$ mill. kr. For en kandidat fra det matematisk-naturvidenskabelige fakultet var beløbet 257.000 kr.; det regner man med kommer op på 345.000 kr. For en læge var det 171.000 kr.; det regner man med kommer op på 258.000 kr. For kandidater fra Danmarks tekniske højskole var det 229.000 kr.; det kommer op på 252.000 kr., og for tandlæger 169.000 kr., det kommer op på 219.000 kr. Det er stadig væk alt sammen i 1965-priser. Det vil altså sige, at samfundets omkostninger ved uddannelsen af en dyrlæge i en overskuelig fremtid vil være $\frac{1}{2}$ mill. kr. og af en læge godt og vel $\frac{1}{4}$ mill. kr. Hvis man antager, at man går ind for fuld stipendiestøtte, vil den for en dyrlægestuderende måske koste 80.000 kr. og for en lægestuderende måske 100.000 kr. Det er i sig selv ret store beløb, men set i forhold til, hvad disse uddannelser i dag allerede koster det offentlige, er det små beløb.

Det giver mig anledning til at stille det spørgsmål: hvor længe vil en meget stor befolkningsgruppe være med til via skatterne at finansiere disse kæmpemæssige omkostninger ved uddannelser, som deres egne børn og unge kun har en 10 pct.s chance for at få andel i? Jeg synes, man også skal betragte sagen under den synsvinkel, når vi diskuterer stipendiestøtte.

Jeg omtalte i mit første indlæg heroppe-

fra ganske kort ungdomsoprøret. Undervisningsministeren har senere været inde på det, og hr. Niels Jørgen Nielsen har været inde på det. Det er jo efterhånden sådan, at mange mennesker føler en slags lede, når de hører det ord. Nu kan man spørge om, hvad det skyldes. Det skyldes efter min opfattelse, at pressen og TV ved at trække nogle få helt negative, golde og fantasi-forladte provoer frem i forgrunden har givet et helt skævt billede af forholdene. Jeg tænker bl. a. på den fjernsynsudsendelse, hvor 3 medlemmer af dette ting diskuterede eller var sat til at diskutere med 3 såkaldte repræsentanter for ungdomsoprøret. Hr. Niels Jørgen Nielsen har her i dag reklameret for den ene af dem. Derved er der skabt et meget uheldigt image, kan man sige, af ungdomsoprøret, og hele den reformbevægelse, som ungdomsoprøret repræsenterer, er blevet lagt for had.

Når vi nu taler om uddannelsesløn, er der mange mennesker, der siger: skal vi nu også til at betale disse langhårede, usøgnede og hashrygende provoer for at gå og drive tiden væk? Jeg mener, at presse og fjernsyn har forvaltet deres opgave meget dårligt på det område, og at disse fyre, som man gang på gang har trukket frem i fokus, ikke repræsenterer de uddannelsessøgende. Jeg vil tro, at de kun udgør nogle få promille af de uddannelsessøgende. De er sig selv, og de repræsenterer kun sig selv, og når statsministeren for nogen tid siden betegnede denne forsvindende lille gruppe med udtrykket „uartikulerede hyl i junglen“, kan jeg erklære mig helt enig med ham.

Men tilbage har vi det egentlige ungdomsoprør eller ungdommens reformbevægelse, om man vil, og bag det står det store flertal af hårdtarbejdende og seriøse uddannelsessøgende og andre unge, som er utilfredse med stivheden og trægheden og konservatismen i såvel uddannelsessystemet som samfundssystemet, og som gennem deres organisationer — jeg tænker her både på de uddannelsessøgendes organisationer og på de politiske ungdomsorganisationer — giver udtryk for deres kritik af de bestående forhold og gør det på en både sober og dygtig måde. Den kritik og den inspiration, der ligger heri, har vi brug for i vore bestræbelser for at gennemføre de nødvendige reformer og gennemføre fuldt demokrati på alle

[Knud Nielsen.]

samfundslivets områder. Det forekommer mig at være et opmuntrende tegn, at de unge i dag er så kritisk indstillet, som tilfældet er. Det er et fænomen, som jeg tror vi bør hilse velkommen.

Det, jeg gerne har villet sige hermed, er, at man ikke må lade sig forlede af det skæve billede, der er skabt af ungdomsoprøret, til at indtage en negativ stilling til spørgsmålet om uddannelsesstøtte.

Knud Bro: Når jeg tager ordet, er det for at korrigere hr. Kjær Rasmussen, som heroppe sagde, at jeg havde givet udtryk for, at jeg var enig i Danske Studerendes Fællesråds pjece, som jeg citerede. Jeg nævnte, at vi var enige i en række betragtninger, herunder særlig med hensyn til strukturproblemerne. Jeg skal ikke gentage det, men jeg synes, at en del af den kritik, der har været af det forslag, regeringen har fremsat, kan samles i følgende visdom: mangelen på penge er roden til alt ondt.

Enggaard: Jeg vil gerne takke undervisningsministeren for det imødekommende svar, jeg fik på mit spørgsmål om under arbejdet med dette lovforslag at søge de såkaldte brud-erklæringer afskaffet. Jeg er naturligvis klart indforstået med, at i de tilfælde, som disse brud-erklæringer tager sigte på, nemlig hvor særlige, specielle hensyn talte for at finde en løsning, må man prøve at finde en forsvarlig løsning, sådan at formålet i disse tilfælde fortsat er opfyldt.

Morten Lange: Somme tider kunne undervisningsministeren jo komme bedre fra det, hvis han regnede lidt hurtigere. Han kunne f. eks. med de samme tal, som han fremsatte, have sagt, at Morten Lange havde jo ganske ret i, at det var en firdobling, vi havde brug for. Det var nemlig det, han i realiteten sagde, og derefter fik vi så at vide, at det ville bare nok tage mange år, altså med andre ord, at det, vi står over for, er et meget langsomt tigerspring. Det er det, man kritiserer. For om størrelsen — en firdobling er vist endda i underkanten og beskedent — synes der altså ikke at være uenighed, og det er jo altid noget.

Undervisningsministeren kom derefter med nogle bemærkninger om lån og stipen-

dier. Det ender som altid i den slags sager med, at der er et eller andet med, at befolkningen synes sådan og sådan, og jeg synes nu også personligt, at stipendier ikke er helt så fornuftige som lån, og derfor skal vi nok køre videre med lån. Enhver fornuftig analyse af virkningen af lån og stipendier falder ud til stipendiernes fordel. Og jeg siger derfor — det er en ganske enkel lille reform, som vi kan klare med det samme uden at tappe statskassen yderligere — skulle vi så ikke tage og omdanne disse udmærkede penge, der er afsat som lånemidler, og føre dem over til stipendiemidler?

Men undervisningsministeren har helt andre tanker. Han har nu den tanke, at ikke alene skal vi køre videre med lån som en hovedfaktor, men vi skal også forøge rentebyrden på lånene, vi skal gøre det til rigtige lån, så folk virkelig kan mærke, at det er penge, de har lånt. Jeg synes, det er en uheldig tendens, og her er et af de steder, hvor jeg håber ministeren kommer på bedre tanker. For det kan godt ske, det kan være lidt svært at skaffe penge i dag — det har vi jo hørt noget om, og det er heller ikke urimeligt — men når vi snakker om penge, der udbetales som lån, og om penge, der udbetales som stipendier, så gør det nøjagtig lige ondt i statskassen i dag; forskellen mærkes først 5-6-8-10 år frem i tiden, når afbetalingerne begynder at komme. Jeg synes altså, at ministeren her virkelig har en mulighed for at manipulere, sådan at han ikke tager sorgerne på forskud, og det synes jeg ville være en rimelig ting at gøre. Men det kan vi jo snakke om i udvalget; så kan det ske, vi kommer til en fornuftig løsning.

Der er i det hele taget mange perspektiver, som ministeren slet ikke har haft med, og som von Eyben-udvalget heller ikke har haft med. Jeg nævner det blot. Jeg tror, vi skulle spekulere på, om ikke industrien, som nyder godt af denne uddannede gruppe, ikke mindst fra den højere uddannelse, men i det hele taget, måske nok skulle vænne sig til at betale noget mere af uddannelsesomkostningerne. Det kunne ske ved en lille skat på anvendelse af højt uddannet personale, som man lagde på industrien. Det har været nævnt nogle gange fra forskellig side. Jeg synes snart, den sag står til at modnes. Der er penge i den, og den er for-

[Morten Lango.]

nuftig, og det kunne måske begrænse efterspørgslen en lille smule efter denne meget dyre vare. Foreløbig er det jo sådan, at staten tager en betydelig del af de højtuddannede og de uddannede i det hele taget, men industrien tager jo sin part. Det kunne godt ske, at en stykkevis betaling dér ville være en rimelighed, og det ville jo skaffe nogle af de penge, som ministeren nu har så svært ved at finde. I det hele taget: lidt nytænkning.

Og så en enkelt bemærkning til. Af en eller anden grund er det sådan med ydelserne fra ungdommens uddannelsesfond, at de i modsætning til alle andre af de talrige ydelser, det offentlige udbetaler, er genstand for den slags bemærkninger, man i tyverne hørte fra de mest reaktionære grupper om udbetaling af socialhjælp, og hvad der ellers var, med sigtelser mod dem, der modtog den. Den slags har vi for disse øvrige ydelser ikke hørt i mange herrens år, og det er godt det samme, men for ungdommens uddannelsesfond kan denne almindelige mistænkeliggørelse af hele modtagergruppen stadig væk accepteres. Dette er helt uacceptabelt, og det bliver ikke bedre, hvis det bliver gjort med navns nævnelse, hvilket er uhørt i denne folketingsssal, over for folk, der ikke kan forsvare sig fra denne talerstol.

Kjær Rasmussen: Jeg er helt enig med hr. Morten Lange i de sidste betragtninger.

Nu kunne det jo være fristende at tale en hel masse om, hvad de forskellige partier skriver, og hvad de forskellige partier siger om, hvad man har sagt ved denne lejlighed, og om, hvad man har skrevet i sine forskellige partiprogrammer. Det skal jeg ikke gøre, men jeg har set dem igennem, og det, der går igen i det ene efter det andet, er jo, at man skriver, at ingen må afholdes fra at gennemgå en uddannelse af økonomiske grunde, og det er vel nok en af årsagerne til, at man sådan ligesom er smuttet lidt uden om at diskutere vores forslag her i dag. Det kunne blive for afslørende sådan rigtig at gå ind i debatten om dette forslag.

Jeg føler trang til at gentage, at vi i modsætning til undervisningsministeren må afvise lånene; der er alt for stor en psykologisk barriere at overvinde. Jeg pegede i mit første indlæg på det misforhold, der var

mellem arbejderbarnet og gælden på 80.000-90.000 kr. Den går altså ikke. Vi tror ikke på, at en låneordning fører til demokrati i uddannelserne.

Vi tilslutter os helt ud von Eyben-udvalgets flertal, når det i betænkningen anfører, at en virkelig demokratisering af studietilgangen sikrest opnås gennem stipendiestøtte. Men en sådan stipendiestøtte kan systemet altså, som vi har hørt det her, desværre ikke bære. Jeg skulle måske lige for ikke at blive misforstået, eller hvad der nu ellers kan ske, sige, at vores enighed med von Eyben-udvalgets flertal i alt væsentligt indskrænker sig til lige netop dette punkt. Det er en ganske udmærket ting, man dér har fundet frem til. Desværre er det bare ikke fulgt op.

At VS-forslaget afslører samfundets begrænsninger, når det gælder afgørende strukturelle reformer, burde ikke overraske, men det gør det altså alligevel, kan jeg høre. Et demokratisk uddannelsessystem i et bureaukratisk-kapitalistisk samfund, et samfund med store sociale problemer, med lavindkomstproblemer, som vi kender dem, er sikkert en absurditet, men så er det også på tide, at man erkender det, og det er på tide, at man får noget gjort ved det.

Niels Jørgen Nielsen: Det, der kalder mig frem, er hr. Morten Langes tvetydige udtalelser og hentydninger til mine udtalelser før. Jeg vil gerne tilbagevise den insinuation, at jeg skulle have forsøgt at mistænkeliggøre en uddannelsesgruppe. Jeg har klart givet udtryk for, at jeg ønsker at støtte uddannelsesfonden, og at jeg ønsker, at disse midler bruges efter deres hensigt. Jeg kan ikke se rettere, end at hr. Morten Lange ved sine sidste udtalelser her vil gøre sig solidarisk med misbrug af uddannelsesfondet. Jeg finder dette uansvarligt og kan ikke være enig i et sådant synspunkt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslagenes overgang til anden (for forslaget til folketingsbeslutnings vedkommende sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Kaj Andresen): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at de to lovforslag og forslaget til folketingsbe-

[Første næstformand.]

slutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om styrelsen af statsbanerne har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 25. marts kl. 13.30 med følgende dagsorden:

- 1) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov om afgift af spiritus, vin og øl.
- 2) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om afgift af spiritus.
- 3) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om ændring af vandløbsloven.
- 4) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov om landvæsenstretter.
- 5) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om vandforsyning.
- 6) *Anden behandling af:*
Forslag til normeringslov for Grønland for finansåret 1969-70.
- 7) *Anden behandling af:*
Forslag til normeringslov for finansåret 1969-70.
- 8) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.
- 9) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme.
- 10) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov om tilskud til de offentlige veje.

11) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Bortfald af kommunernes andel i udgifterne til arbejdsløshedsforsikring).

12) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter).

13) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om beskæftigelse og uddannelse af unge. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter m. v.).

14) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg.

15) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om styrelsen af statsbanerne.

16) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen.

17) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens uddannelsesfond [af Knud Nielsen m. fl.] forslag til lov om støtte til uddannelse [af Kjær Rasmussen og Sigsgaard] og forslag til lov om ændring af lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed.

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviser første næstformand til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 13.39.

79. møde.

Tirsdag den 25. marts kl. 13.30.

Formanden: Lønningsudvalget har afgivet betænkning over forslag til normeringslov for finansåret 1969-70, forslag til normeringslov for Grønland for finansåret 1969-70 og forslag til lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd. Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget Vivike har meddelt mig, at han ønsker til landbrugsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Billiger ministeren, at landvæsenkommissionen for Viborg amtsrådskreds tillader ødelæggelse af et naturskønt og måske historisk interessant areal ved Fiskbæk Å uden at underrette naturfredningsmyndighederne som påbudt i lov om naturfredning § 9?“

Medlem af folketinget Morten Lange har meddelt mig, at han ønsker til arbejdsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren i nær fremtid underlægge ny overenskomst med lærersammenslutningen ved specialarbejderskolerne?“

Spørgsmålene vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af lov om afgift af spiritus, vin og øl.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 120) findes i tidenden sp. 4993).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Egon Jensen: Ved anden behandling stillede vi sammen med SF forslag om, at man bevarede det nuværende afgiftssystem med en nedsættelse af snaps- og akvavitbeskatningen, hvorved man bevarede konkurren-

cen inden for området og undgik de store forhøjelser på den såkaldte billige spiritus. Dette stemte regeringspartierne ned. Vi stillede ligeledes forslag om, at man gik til makronerne og afskaffede restaurationsskatten fuldt og helt med det samme, så at forbrugerne virkelig kunne mærke nedsættelsen. Dette stemte regeringspartierne også imod. Man har afvist vore ønsker om at få en kulegravning af afgiftssystemet. Nedsættelsen af restaurationsskatten med 5 pct. vil kun blive en narresut over for forbrugerne, idet denne beskedne nedsættelse simpelt hen bliver opslugt af prisreguleringer. Princippet om, at beskatningen skal være ens uden hensyn til varens pris, kan vi ikke anerkende.

Med disse bemærkninger skal jeg meddele, at socialdemokratiet ikke kan stemme for de fremsatte lovforslag, der vender den tunge ende nedad, og at vi vil stemme imod dette og det følgende lovforslag.

Aksel Larsen: Det forbavser formodentlig ikke folketinget, at jeg udtaler mig på linje med socialdemokratiets ordfører og erklærer, at vi også vil stemme imod. Forholdet er det, at det, der tiltrænges — og det er sagt før, men det skal siges igen — det er at få en almindelig revision af hele forbrugsbeskatningen her i landet. Det har vi talt for, og det har vi ønsket, det har vi bedt om, det har vi krævet. Regeringen vil ikke. Den forbeholder sig i sin alfaderlige visdom at bestemme, på hvilke områder den vil komme med forslag om ændringer, og når den er kommet med sådanne forslag, så skal de køres igennem. Der kan måske ske nogle beskedne ændringer under udvalgsbehandlingen, f. eks. man kan flytte en dato eller noget lignende, men realitetsforhandlinger har der ikke kunnet blive.

I dette tilfælde må jeg sige som hr. Egon Jensen, at det er forbøffende, at man ikke fra regeringens og regeringspartiernes side har kunnet se, at når man erkender, at nu må restaurationsskatten afskaffes, så bør det være nu, og så bør det ikke ske stykkevis og delt, hvorved man ikke får nogen som helst sikkerhed for, at det får nogen virkning på prisniveauet.

I denne forbindelse vil jeg sige, at ikke alene har regeringen ikke villet forhandle om dette overhovedet — man har kun